

ועל זאת השלמות נאמר לו ואעשך לגוי גדול ... אמר לו אני בורא אותך בריה חדשה" (תורת המנחה דרשה ח)

מיילת ששלמה

ברית מיילה כהלכתה

- הלכות מיילה ואומנותה •
מומחשות באיורים
- פסקי מיילה •
מאות תשובות חדשות מפוסקי דורנו
- מדריך להורי הנימול •
דינים, מנהגים ותזכורות מהלידה ועד הישלישי למילה
- סדר הברית והתפילות •
סגולות ושמיורות לילד ולילודת
- פניני מיילה •
מאות פנינים יקרים באגדה ובמחשבה המשולבים 'בין הפרקים'

מיוסד על ספרי הפוסקים והשו"ת, ראשונים ואחרונים
גאוני אשכנז וספרד בכל הדורות

נערך בחסדי הבורא יתברך ויתעלה
החונן לאדם דעת
ע"י שלמה בלאאמו"ר הר"ר שמעון ב"צ זצ"ל שוחט

פעיה"ק ירושלים תובב"א
ה'תשע"ב

"בברית הפליטה נגישה בריה ששלמה"

אזהרת הרבנים שליט"א

אין לבצע ברית על סמך הלימוד בספר זה בלבד
(ללא שימוש אצל מוהל מומחה וכתב הסמכה כמקובל),
תכלית האיורים והסבריהם היא אך ורק להמחשת הלימוד

The publication of this book was supported by:

MEMORIAL FOUNDATION FOR JEWISH CULTURE

Bollag-Herzheimer Stiftung Basel

© כל הזכויות שמורות למחבר ולמשמרת ברית קדש

בספר זה הושקע הון רב ויגיעה רבה, לכן עפ"י דין ותנאי התוה"ק ולהבדיל א"ס הברלות, עפ"י החוק והזכויות הבינלאומיות, אנו אוסרים בכל תוקף להעתיק, לצלם, לשכפל, להקליד, לתרגם, לאחסן במאגר מידע בכל דרך ובכל אמצעי כולל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או בכל דרך אחרת, כל חלק מהחומר הנמצא בספר זה, בין מהטקסט ובין מהאיורים, ללא אישור בכתב מראש מהמחבר והמו"ל, ושארית ישראל לא יעשו עולה.

ניתן להשיג את הספר

מודיעין עילית

הריטב"א 12/1

089760652

ירושלים

אשר גולאק 24/31

054-8435730

הערות והארות יתקבלו בברכה לכתובת

משמרת ברית קדש

רח' אשר גולאק 24/31, ירושלים

261718@gmail.com

עיצוב כריכה ושערים: ג. ויסקופף

לוחות: "פרנק" ירושלים

הסכמת
מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל

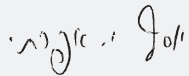
יוסף שלו' אלישיב
ירושלים

בס"ד, אייר תשס"ח

הרה"ג המוהל המפו' רבי שלמה שוחט
שליט"א עסק רבות בשנים בבירור
הלכות - בהלכות ברית מילה, ואף זכה
כמה וכמה פעמים להיכנס למרן רבינו
שליט"א לדון לפניו בשאלות בהלכות אלו.

ועתה הוא מוציא את ספרו ובירכו מרן
עט"ר שליט"א - כי יראה ברכה בעמלו
ויזכה לעסוק בתורת ד' כאשר עם לבנו.

הכו"ח בהוראת מרן שליט"א

הסכמת
מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א

לאחר שחבור זה היה על שולחנו של מרן הגר"ק כשבועיים - הוא התבטא בהאי לישנא:

"סאיז א' פיינער ספר ושיהיה בהצלחה"

[זה ספר יפה, ושיהיה בהצלחה]

על איורי המילה אמר בזה"ל: "זה בסדר גמור".

ולאחר מכן הוסיף: "בענין למול ב' בריתות, ידועה ד' מו"ח (מרן הגרי"ש אלישיב) לעשותם
בברכה אחת. אמנם החזו"א לא ס"ל כן וגם אבי (מרן הקה"י זיע"א) לא נהג כן... ועושים איזה הפסק
ביניהם". ומדבריו היה משמע שההפסק הוא לשופרא דמילתא בלבד.
יד תמוז תשס"ח בנוכחות נאמן ביתו הרה"ג ר' ישעיה אפשטיין שליט"א

הסכמות מו"ר מרן רה"י הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצוק"ל
ומו"ר מרן המשגיח הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצוק"ל

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG

Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"
and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פנחס שיינברג

ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דקרית מטרסדורף
ב"ס, ז'ט"ו, תשס"ב

מכתב ברכה

הובא לפני הספר החשוב והמצויין על הלכות מילה כלליה ופרטיה, שחובר ע"י תלמידי חביבי הרב הגאון ר' שלמה שוחט שליט"א, שנים רבות יגע ועמל בתורה ברוב כשרון והצלחה בישיבתנו הק', ועלה ונתעלה טובא בחו"ב, ועתה הניף ידו לערוך חיבורו על הלכות מילה.

מחברו החשוב, שהוא דור תשיעי למשפחת מוהלים ותיקה, מלבד היותו בעצמו מוהל מומחה ומפורסם, ומפקח על המוהלים, יגע שנים רבות בנושא זה וירד לעומקה של הלכה, גם נשא ונתן עמי ועם פוסקי זמננו בענינים אלו ועשה פרי רב, משנתו סדורה לו והוא איש אשר רוח בו להבין ולהשכיל, וכבר פקע שמיה כאחד המיוחדים בעניני מילה המסובכים, הן מצד ההלכה בסוגיות חמורות אלו והן מצד השימוש המעשי והבקיאות הרפואית הנוגעת לזה.

הספר, ערוך בטוטו"ד דבר דבור על אופניו, ומצטיין בסדר ובדקדוק רב, פרקיו וסעיפיו כתובים ומדויקים היטב ביד אמן ובלשון לימודים, הולמד בו מתענג על בהירות הדברים וביורם, והענין נפרש לפניו מאיר עינים ומשיב נפש, בבחינת כפתור ופרח ולא בא כבושם הזה, ראוי הוא ספר זה הן לת"ח והן לכל תופסי התורה ובודאי יהא לתועלת גדולה למוהלים ולמורי הוראה.

והגם שאין אני בא בהסכמות על ספרי הלכה, אבל חזקה על ת"ח מופלג ויר"א מרכים שטרך ועמל מאוד להוציא סולת נקיה בירור אחר בירור, שהדברים ראויים לעלות על שולחן מלכים מאן מלכי רבנן.

ולא נצרכה אלא לברכה, יתן ד', וספר זה יתקבל בקרב עמלי תורה והוגיה ויזכה מחברו לשקוד באהלה של תורה מתוך הרחבה ונחת, להוסיף חיל בהרבת תורה בכתב ובע"פ, להגדיל תורה ולהאדירה.

גיבול אגוד הגוה"א לוידיה
ת"ח, ז'ט"ו, תשס"ב

רחוב פנים מאירות 2, ירושלים, ת.ד. 6979, טל. 537-1513 (02), ישראל
2 Panim Meiroi St., Jerusalem, P.O.B. 6979, Tel. (02) 537-1513, Israel

הסכמות מו"ר מרן רה"י הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצוק"ל
ומו"ר מרן המשגיח הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצוק"ל

גם אני משתתף באחולי הלבביים בהצלחה מרובה וסיעתא דשמיא
לכב' ידידי הרב הגאון ר' שלמה שוחט שליט"א
זיידל אפשטיין

הסכמת מרן הגאון
רבי משה שטרנבוך שליט"א
ראב"ד העדה החרדית ירושלים

משה שטרנבוך

ראב"ד
לכל מנהלות האינטרנט
מח"ס פוסקים ופוסקי חסידי חסידות
רב בית הכנסת "חניכי הישיבות", בית וגן
רח' הפסגה 53, בית וגן, ירושלים
טל' 052-5311111

לכבוד הרה"ג המהולל רבי שלמה שוחט שליט"א

קבלתי ספרו "מילה שלמה", וראוי לברך עליו ברכת הנהנין שבחכמה ומלאכה במעשה אומן ובתבונה מקבץ כל דיני ומנהגי מילה, ובס"ד יביא ברכה ותועלת מרובה.

ובעו"ה מצוי אפילו אצל מוהלים מקובלים שאינם מוהלים כדון, והשתדלתי להחזיר עטרה ליושנה, תקנת ה"כתב סופר" שצריך ככל מילה עוד מוהל על גביו ועדיף, אבל לא עלתה בידי.

אמנם התלמוד מביא לידי מעשה, ונקוה שספר זה יביא התעוררות להזהר ולקיים מצות מילה כדת וכדון וכהלכה, ובזכות מצות מילה ימהר הקב"ה וירם מארץ בניו.

המצפה בכליון לרחמי שמים מרובים.

הסכמת מרן הגאון
רבי נסים קרליץ שליט"א

הרב ש. י. נסים קרליץ

רמת אהרן
רח' ר' מאיר 6, בני ברק

בס"ד, יום כ"ה אב תשס"ג

ראיתי את הספר "מילה שלמה" שחיבר הרב שלמה שוחט שליט"א שבו מבאר את מעשה המילה והלכותי לפרטי פרטים ומעורר על המכשולים ששייך בזה והוא ספר מעשי שראוי לכל מי שמעוניין בהלכות אלו לכירור הדברים.

החווים בברכה להמחבר המזכה את הרבים

נ. נסים קרליץ

הסכמת הגאון הגדול
רבי עזריאל אויערבך שליט"א

בס"ד י"ג אב תשס"ג

הברכה והחיים והשלוי' למע"כ הרה"ג המוהל המפורסם רבי שלמה שוחט שליט"א

בראשונה מתנצל אני על החזקת ושהית הספר בביתי ואמנם לא אכחד מלגלות למע"כ שליט"א שאינני בקי כלל במעשה המילה וזכיתי ללמוד בספר את צורת מלאכת הקדש וע"כ אין אני מתימר לבוא כמסכים ומאשר דברי הספר ורק מתוך בתי הגליונות ראיתי את ברור כל הפרטים שנאמרו ונשנו בספר מתוך ידע ונסיון ובקיאיות בספרי הפוסקים וגם המו"מ עם גדולי הפוסקים שליט"א וכבר העידו גדולי מרנן על יקרת וחשיבות הדברים ובודאי הספר יביא תועלת גדולה ללומדים ומעיינים ומתמחים במעשה המילה לדעת את המעשה אשר יעשונו,

ב"ד
עזריאל אויערבך

הסכמת הגאון
רבי משה הלברשטאם זצ"ל
חבר הבר"צ העדה החרדית
וראש ישיבת דברי חיים

משה הלברשטאם

חבר הבר"צ העדה החרדית
ראש ישיבת "דברי חיים" משאקאווע
מח"ס שו"ת "דברי משה"
פעיה"ק ירושלים תובב"א
רח' יואל 8 טל' 5370514

בס"ד

ראיתי כמצייץ מבין החרכים בספר מילה שלמה אשר העלה ביגיעו האי אומנא הרה"ג מוה"ר שלמה שוחט שליט"א אשר יהא לתועלת להעוסקים בעבודת הקודש וגם לרבות לאבות הבנים להשתדל במצוה זו לכתחילה ובהידור אליבא דכו"ע.

ומצטרפנא ג"א לברכו כי חפץ ה' בידו יצלח ויהי חלקו עם מזכי הרבים, וחובבי תושיה יביאו ברכה לביתם, ונוכח במהרה לקיום הברית והחסד אשר נכרת לאברהם אבינו ולזרעו עד עולם בישועתן של ישראל ושמתחן בכמהרה מתוך רחמים וחסדים.

ובעו"ה לכבוד המצוה שנכרתו עליה י"ג בריתות, היום יום א' לסדר והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וגו'. שנת לכבוד הברית מילה לפ"ק

לאחר שהגר"מ זצ"ל עבר על חיבור זה, ונכנסתי אליו לקבל את הסכמתו, קבלני כדרכו, בהארט פניו הנפלאה, ועודדני להוציאו לאור ואמר שחיבור זה נצרך מאוד ושעלי להוציאו לאור בכריכה קשה דוקא (ובאופן של 'למען יעמדו ימים רבים').

הסכמת הגאון
רבי יהוקאל רוטה שליט"א
אבד"ק קארלסבורג נ.י.

הסכמת מו"ר הגאון הגדול
רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

הסכמת הגאון
רבי ישראל בעלסקי שליט"א
ראש ישיבת תורה ודעת ומוהל מומחה

יהוקאל רוטה
אבדק"ק קארלסבורג
בארא פארק ברוקלין, נ.י. יע"א

יצחק זילברשטיין
רב שכונת רמת אלחנן
בני ברק
וראש כולל "בית דוד" - חולון

ישראל הלוי בעלסקי
Rabbi Y. Belsky

לה"ו

יום המיוחס תשס"ט לפ"ק
הן ראיתי חיבור נאה יפה ומסודר
על עניני הלכות מילה הנקוב בשם
"מילה שלמה" מאת האי צורבא
מרבנן החו"ב טובא הרה"ג מוהר"ר
שלמה שוחט שליט"א מוהל מומחה
ובעת שדיפדפתי בו מצאתי עלים
לתרופה אשר כמ"ע הופלא לסדר
באומנות גדולה כל השיטות וגדולי
הפוסקים טעמם ונימוקים עד כדי
הלכה למעשה ובכלתי ספק שההוגים
בעניני הלכות אלו ימצאו בתוכו
תועלת גדול שיהי בקל להם למצוא
דבר חפץ להבין ולהשכיל לברר
וללכך שיצא לימודם שגור בלתי
גימגום וע"כ אחרי שראיתי גדולי
דורינו שיחי' שנתנו עידיהן עליו
ע"כ ג"כ אתן בזה את ברכתי שיזכה
להפיץ ממעינתו חוצה לזכות את
הרבים והי' בעוזרו להמשיך
באומנתו החביבה כאות נפשו הטוב
ולישב באהלה של תורה מתוך
הרחבה ונחת וכל שוחרי התורה
ולומדיה יהיו מתומכיו ע"י שיקנו את
חיבורו הנ"ל ובמהרה נזכה שיתקיים
הפסוק ומל ה' את לבבך ואת לבב
זרעך לאהבה את ה' אלוקיך בכל
לבבך ובכל נפשך למען חיך אמן.

יקירנו האהוב הרב המצוין עדין
הנפש מוהר"ר שלמה שוחט שליט"א,
היה דבוק לבית מדרשנו "בית - דוד"
מטל ילדותו, מפתנו אכל, וממימינו
שתה, וספג לתוכו תורה טהורה
ויר"ש. ובה גדל ועשה פרי לשם
ולתפארת ה"ה ספרו המלא ברכת ה'
בעניני מילה, ואני תפילה שלא תצא
תקלה ח"ו מספרו הנפלא.
בענין השאלות...*

*תשובות מו"ר שצורפו להסכמה זו
מופיעות בפרק יג סי' ו.

לכבוד הרה"ג ר' שלמה שוחט
שליט"א
עברתי במקצת על ספרך היקר
"מילה שלמה" והוא יקר הערך ערוך
בדקדוק נפלא ובלשון צח ואפשר
להבין כוונתך בלי טורח והמשכת
זמן ללא צורך בעיון למצוא כוונת
המחבר כאשר מצוי לדאבונו, מיהו
הרבה מוהלים מלומדים ומנוסים
קבלו חכמתם ממומחים גדולים
ההולכים בקצת מקומות בדרכים
שונים ואין לבטל דרכם כלאחר יד
ונהרא נהרא ופשטיה. ותבא ברכה
לכאו"א כפי הנהגתו ובלבד שיבטל
דעתו לרב וחכם מחכמי ישראל
המקובלים, ואין ספק שכל אחד
ירוח משמוע דעת גדולי התורה
ולהבין במקורות הדברים כאשר

מובאים כל כך יפים ומסודרים ע"י הרה"ג המח' שליט"א במתק לשונו, חזית
איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב.*

בידידות והוקרה,

יום ל' לחדש תשרי שהוא ר"ח מרחשון תש"ע לפ"ק

הערוות הגר"י שליט"א שולבו במקומן בתוך הספר.

הסכמת

כ"ק האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א

כ"ק האדמו"ר שליט"א עבר בעיון רב על כל הספר והאיורים שבו ואמר (לבנו
הרה"צ שליט"א) שאפשר לפרסם בשמו שהוא ספר מצוין וראוי להוציאו
לאור.

הכו"ח לחיזוק התורה ולימודיה

הק' יהוקאל רוטה

יהוקאל רוטה
הש"ס ט"ו תמוז
תש"ס סיון תמוז

הסכמת הגאון
רבי שמואל קהת הבהן גראס שליט"א
דומ"ץ בעלזא בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי

הרב אב"ד קהת הכהן גראס
אב"ד דקהל אהליק פתח דחסדי בעלזא בא"י
רח"ק דברי חיים קרית בעלזא פולין תלמידי חכמים

בס"ד י"ח אדר א' תשס"ז

הסכמת הגאון
רבי שלמה יוסף מחפוד שליט"א
אב"ד בד"ץ יורה דעה ומוהל כוונחה

שלמה יוסף מחפוד
אב"ד בד"ץ "יורה דעה"
ורב ומו"צ דשכונת נוה אהיעור ושיכון ו'
בני ברק

בס"ד, יום יז סיון תשס"ט

הסכמת הגאון
רבי אליהו אבא שאול שליט"א
ראש ישיבת אור לציון

הרב אליהו אבא שאול
ראש הישיבה

י"ב כסלו תשע"א פה עיה"ק ירושלים
ת"ו

מכתב ברכה

הוא כל יקר ראתה עיני בהאי ספרא
רבה "מילה שלימה", אשר יש בו
שלימות גדולה בהלכות מילה למעשה,
באסיפת דברי הפוסקים ראשונים
ואחרונים, דבר דבור על אופניו,
בסידור נפלא על רוב ככל הדברים
השייכים למעשה המצוה גופא, בכל
פרטיה דיניה ודקדוקיה, מעשי ידי
אומן במלאכת המילה מיקרי קרתא
דשופריא טוב שכן טוב הרב הגאון רבי
שלמה שוחט שליט"א.

זכורני שמרן אאמ"ר זיע"א ישב
סנדק במילה כשהמוהל הרב המחבר
שליט"א ומרן אאמ"ר היה מאוד שבע
רצון, ואתמחי גברא ואתמחי קמיעיה,
עכשיו בצאת ספרו החשוב והבהיר
הנ"ל, מילתו שלימה ותורתו שלימה.

לא נצרכה אלא לברכה יה"ר שתזכה
להמשיך במצוה גדולה זו של הכנסת
ילדי ישראל תחת כנפי השכינה
לבריתו של אאע"ה, ולהמשיך לחבר
חיבורים טובים ומועילים בכל
מקצועות תורה מתוך בריות גופא
ונהורא מעליא וכל מילי דמיטב אמן.
לבקשתך, אני מצ"ב כמה פסקי הלכה
ממרן אאמ"ר זצ"ל*.

מינאי החותם בברכה
אליהו אבא שאול

*פסקי מרן הגר"צ זצ"ל - 'שיעורי אור
לציון' מובאים להלן בפרק יג סי' א.

הרב
שפא"י קהת גראס
מו"ד דקהל אהליק פתח דחסדי בעלזא בא"י
דברי חיים קרית בעלזא
ירושלים

*הערות הגרש"מ שליט"א שולבו
במקומן בתוך הספר ומכתביו נדפסו
להלן בפרק יג סי' ד.

שום מניעות עוד להביא עוד הרבה ילדי ישראל לבריתו של אאע"ה.
מנאי המוקיר מאוד עבודתו הנפלאה*.

*ההערות שצורפו להסכמה זו מופיעות בפרק יג סי' ת.
ע"פ הצעת הגרש"ק שליט"א והוספו בסוף הספר את התפילות לברית.

הסכמת הגאון
רבי יוסף שרעבי שליט"א
רבה של גבעת מרדכי בירושלים
ורב הועדה למוהלים

הסכמת הגאון
רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א
דומ"ץ בכיד"צ של הגר"ש ואזנר שליט"א
וראש ישיבת חוג חת"ס

הסכמת הגאון
רבי מנחם מנדל פוקס שליט"א
רב שומרי החומות ברמות
מו"צ בעדה החרדית ומוהל מומחה

הרב יוסף שרעבי בעמח"ס שו"ת משיב טעם

בס"ד כט תשרי תשע"ב

כתב הסכמה

הובא בפני ספרו החשוב והמכונים "מילה שלמה" - קרי שלימה, של ידידי הנעלה, בן ממשיך למזכי הרבים מדורות קודמים הוא הרב שלמה שוחט שליט"א,

מוהל מומחה ומפקח על המוהלים בארצנו הקדושה. על ידיעותיו ההלכתיות המרובות והמעמיקות בדיני המילה, עם מומחיותו במעשה המילה ובפתרון השאלות המתעוררות בה בעת מעשה ולאחר זמן, הבאים לידי ביטוי גם בכתוב ובנאמר בספר, עמדתו מכבד, עוד בימים בהם השתתף בקורס למוהלים מומחים על ידינו, מטעם הועדה הבין משרדית לפיקוח על המוהלים ברה"ר, וגם מן הדברים שהועברו בינינו במשך הזמן בכתובים ובשיחות אמרים.

בטוחני שיהא בספרו זה המעוטרת תשובות ובפסקי גדולי רבנינו

בדורנו בשאלות היום יום הנדרשות והמובאות בפני כל מוהל, וכפי שנסינונו במשך עשרות בשנים מראה זאת - משום כלי עזר וברכה למוהלים ותיקים ומתחילים ולכל החפץ להחכים ולהשלים לעצמו ולאחרים במצווה חשובה ויקרה זו.

והנני מברכו בברכת רעים, שחפץ ד' בידו יצלח להמשיך באוי"ט בזיכוי הרבים, ללמוד וללמד לשמור ולעשות...

בברכת - המשך יפוצו מעיינותיך חוצה,

יוסף שרעבי

רב ומורה בועדה לפיקוח על המוהלים

נ.ב. משום ולמען הידידות וההערכה הגדולה שלי אליו, אעיר כמה הערות על מה שראיתי בספר - בעיקר במקובל בידינו מתורת חברי הועדה בעבר ומסריה למוהלים הבאים בפניה*.

*הערות הגר"י שרעבי שליט"א הובאו להלן בפרק יג סי' ט.

שמואל אליעזר שטרן

דומ"ץ בכיד"צ של מרו הגר"ש ואזנר שליט"א
ראש ישיבת חוג חת"ס
ירב מערב בני ברק
רח' הרב קוק 1, בני ברק 51273

בס"ד, יום ט' אדר תשס"ט

שמח לבי לראות את יצירתו החשובה ורבת הערך של מע"כ האברך החשוב והנעלה הר"ג ר' שלמה שוחט שליט"א, מוהל מומחה ומובהק, אשר משמיא קצו ליה לערוך ספרא רבא בענייני מילה והמסתעף, נקוב בשם "מילה שלימה", והוא מכיל בקרבו אוצר בלום של הלכות ומנהגים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כשזוכה לקיום מצוה נשגבה זו להכניס את בנו לבריתו של אברהם אבינו, להימנות על עם סגולה, ממלכת כהנים וגוי קדוש.

ג' טבת תשע"ב לפ"ק

הן כל יקר ראתה עיני ספר הנפלא מאוד "מילה שלמה" (בגימט' "קדש ל-ו-ה-ו-ה") על הלכות מילה, אשר חברו האי גברא רבה ת"ח עצום יגע בתורה לילות כימים ברב כשרון בהתמדה גדולה מוהל מומחה ומפורסם היודע לאמן את ידיו הן במעשה המילה במומחיות רבה והן בכתיבת ספר נפלא על הלכות מילה, ה"ה כש"ת הרב הגאון המפואר רבי שלמה שוחט שליט"א.

המחבר החשוב שליט"א פירש כשמלה כל ענייני מילה לפרטיון ופרטי פרטיון בהיקף עצום ובהכנה נפלאה מכוואר ומסודר מתוך דברי רבותינו הראשונים והאחרונים בעמקות הדעת ובישירות השכל, חקר ודרש במציאות המעשית של המילה ובכל פרט שפך אור תורה נפלא משמח לבות המעיינים. והכל מסודר באופן נעלה דבר דיבור על אופן למען ירוץ הקורא בו בבהירות

החבה בטוב טעם ודעת פלאי פלאים איך שלא הניח שום פינה וזוית מלעיין ולחקור בו למען להאיר עיני העוסקים בהלכתא רבתא זו.

בטוחני כי יהי א"יה הספר לתועלת רבה לתלמידי חכמים העוסקים בעניינים אלו לפתוח להם מעיינות החכמה למען יוכלו לדון ולהכריע בדינים אלו ובספיקות המתחדשים להם.

יה"ר שיזכה מעכ"ת המחבר שליט"א להוציא הספר לאורה ברוב פאר והדר לזכות את הרבים ויזכה בס"ד לעוד כהנה וכהנה ספרים טובים ומועילים מתוך הרחבה ובריאות וכוט"ס.

כ"ד הכ"ח לכבוד התורה ולומדיה.

תוכן העניינים

מבוא השערים

- ה. פרק א. מבוא ה
- ה. מצות המילה ה
- יב. איבר המילה ה
- הקדמה לאירוי המילה • הגיד • העטרה • עורות הגיד • אופנים מיוחדים של הגיד
- כ. מושגי יסוד הלכתיים כ
- העטרה • הערלה • המילה • דם הברית • הפריעה • הציצין • תיקון המילה

שער מעשה המילה

- לה. פרק ב. חיתוך הערלה לה
- שיעור הערלה • שיעור הערלה בהתאם למצב הגיד • חיתוך הערלה • חיתוך מקצת הערלה • חיתוך ע"י האב • דיני הנולד מהול • הטפת דם ברית
- סה. פרק ג. הפריעה סה
- מעשה הפריעה • חיתוך עור הפריעה • אופני פריעה שונים • חיתוך ופריעה כאחד • פרע באופן שעור הפריעה עומד לחזור ולכסות את העטרה • עור הפריעה המכסה את העטרה
- פה. פרק ד. אומנות המילה פה
- ההכנה הרוחנית לברית המילה • תפקידי המוהל • כלי המילה - תפקידם ותנאייהם • תיאור מעשה המילה : מבוא לשלבי ההפרדה והתפיסה • ה"הפרדה" • ה"תפיסה" • הכנסת המגן • החיתוך • הפריעה • המציצה • החבישה • בדיקת המילה

שער כשרות המילה

- קלג. פרק ה. בדיקת המילה קלג
- מבוא • סדר בדיקת המילה
- קמט. פרק ו. הציצין - גדרי מילה מהתורה קמט
- מבוא • אופני הציצין • דיני הציצין של הערלה • דיני הציצין של הפריעה

פרק ז. מילה מדרבנן - מראית העין	קעז
מבוא • בדיקת מראית העין • תיקון ה"נראה מהול" • אופנים שונים של נראה מהול • אינו נראה מהול • נראה ואינו נראה • ה"משוך"	
פרק ח. הספקות בכשרות המילה	קצג
הקדמה • ספק כיצד נימול • ההכרעות בספק כיצד נימול • ספק הלכתי • ספק ספיקא	
פרק ט. תיקון המילה	רכא
תיקון המילה מהתורה • תיקון המילה מדרבנן • הברכות בתיקון המילה • כאב המילה - הגדרתו כחולי • הרדמה • מעשה התיקון	

שער תורת המילה

פרק י. סוגיות במילה - עיקרי השיטות, היסודות והדינים העולים	רמז
סי' א. ציצין המעכבין את המילה	רמז
סי' ב. ציצין שאין מעכבין כשפירש מהמילה	רנב
סי' ג. "רוב מצויין אצל מילה מומחין"	רנו
סי' ד. הנולד מהול	רס
סי' ה. המושך ערלתו והמשוך	רסג
פרק יא. עיוני מילה - ביאורים והערות	רעט
סי' א. שיעור החיתוך בבעל בשר - מחלוקת הב"י והש"ך	רעט
סי' ב. אופן קביעת שיעור הערלה	רצח
סי' ג. "עיקר הערלה" ו"ציצין המעכבין"	ש
סי' ד. הגדרת הפריעה ודינה באופניה השונים	דש
סי' ה. "עיקר הפריעה" ו"ציצין המעכבין את הפריעה"	שיז
סי' ו. פרע כדין ועור הפריעה חזר	שכד
סי' ז. עור הפריעה שחזר כשאינו ידוע אם פרע כדין	של
סי' ח. פרע באופן שעור הפריעה עמד לחזור	שלה
סי' ט. ביאור לשון הרמב"ם בענין הפריעה	שמח
סי' י. חיתוך מקצת הערלה וגילוי העטרה (מחלוקת החכמ"א והד"ח)	שנא
סי' יא. אם ה"הפרדה" נחשבת למילה	שס

סי' יב. ציצין שאין מעכבים מהפריעה וגדר ההידור בציצין שאין מעכבים שעג

סי' יג. דין ה"בעל בשר" שעח

סי' יד. שיטת הר"ן ב'פירוש' מהמילה שפט

סי' טו. ברכת להכניסו ועמידה בברית ובברכות שצד

פרק יב. פסקי מילה

סי' א. כשירות התינוק לברית תט

המשקל הראוי לברית • צהבת • מנין שבעת הימים • אם יש חיוב לברקו כל יום • דלקת עיניים • סתימה
בצינור הדמעות • חוסר סוכר בדם

סי' ב. מעשה המילה תטו

כלי המילה • הפרדה • שיעור הערלה • חיתוך ע"י האב שאינו מוהל • פריעה • 'חיתוך ופריעה כאחד' •
מציצה • הרדמה

סי' ג. סדר הברית ומנהגיה תכז

כסא של אליהו • שליחות המוהל • הברכות • עמידה בברית • קריאת השם • כיבורים • מי שבירך לחולים •
סגולת התפילות בברית • תחנון

סי' ד. מילה בזמנים שונים תלט

שבת • מילה וחילול שבת • יו"ט שני • שבוע שחל בו תשעה באב • תעניות • אבלות

סי' ה. מילה שלא בזמנה תמט

מילה שלא בזמנה ביום ה' וע"ש

סי' ו. המוהל תנא

מוהל שהוחזק למול

סי' ז. יהדות וגירות תנו

נימול גוי • ספק יהדות • מעוברת שנתגיירה • אב גוי

סי' ח. פדיון הבן תנט

סי' ט. כשרות המילה תס

ציצין • עור הפריעה העומד לחזור • חיתוך מקצת הערלה • ספק כיצד נימול ומוהל מומחה • רוב מצויין
אצל מילה מומחין הן • צירופי שיטות (ס"ס) • תיקון המילה מדרבנן • כשרות המוהל • הטפת דם ברית •
מקום הטפת דם הברית

סי' י. היפוספדיאס תפד

דחיית הברית • אופני המילה לפני הניתוח • המילה תוך כדי הניתוח - א. כשרות המנתח • המילה תוך כדי
הניתוח - ב. כשרות המילה וברכותיה

פרק יג. כתבי מילה - פסקים ובירורי הלכה תשובות ומאמרים בענייני מילה

סי' א. פסקי אור לציון על מצות מילה	תצה
מרן רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל	
סי' ב. בירור דעת מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בענין צהבת	תצה
רבי אביגדור נבנצל שליט"א • רבי יואל קטן שליט"א • פרופ' שטינברג הי"ו	
סי' ג. אביו מל את בנו לפי שיטה אחת ולפי שיטת בנו אינו מהול	תקב
רבי יצחק זילברשטיין שליט"א	
סי' ד. בגדרי עור הפריעה לאחר הפריעה	תקה
רבי מנשה קליין זצ"ל • רבי שלמה יוסף מחפוד יבלחט"א	
סי' ה. בדין עטרה מכוסה כשיש ספק אם נימול כדין	תקיד
רבי משה בונם פירוטינסקי זצ"ל	
סי' ו. סגולת התפילה כשהתינוק בוכה והזמן הראוי ל'מי שבירך' לחולים	תקיה
רבי יצחק זילברשטיין שליט"א	
סי' ז. תשובות קצרות בענייני מילה	תקיט
רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א	
סי' ח. הערות וציונים בענייני מילה	תקכא
רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א	
סי' ט. הערות לספר "מילה שלמה"	תקכג
רבי יוסף שרעבי שליט"א	
סי' י. המציצה בפה בזמננו	תקכו
מכתבי הרופאים ותשובות הפוסקים	
סימן יא. היפוספדיאס	תקנה
הגישות השונות בהתיחסות לברית ולניתוח	
סי' יב. מעשה המילה ולימוד הלכותיה כתיקון לפגם הברית	תקעד
רבי אברהם אביש ציינורט שליט"א	

שער ברית המילה

פרק יד. מדריך להורי הרך הנימול	תקפא
בשעת הלידה	תקפב
א. בירור שעת הלידה	
אחר הלידה	תקפא
ב. ברכת הטוב והמטיב	
ג. בריאות התינוק	
השבת קודם הברית	תקפה
ד. 'שלום זכר'	
ה. שחרית של שבת	
הלילות קודם הברית	תקפח
ו. עניני שמירה	
ההכנות בימים שקודם הברית	תקפט
ז. הזמנת המוהל (תפילה למציאת מוהל כשר ולהצלחת המוהל והנימול)	
ח. בחירת השם	
ט. בחירת הסנדק	
י. מקום וזמן הברית	
יא. תכנון הכיבודים	
יב. הכנות האב	
הלילה שקודם הברית	תקצט
יג. 'ברית יצחק' / 'וואך נאכט'	
ההכנות ביום הברית	תרא
יד. שחרית	
טו. הכנות בעל הברית	
טז. אכילה ומלאכה לפני הברית	
יז. מה להביא לברית	
יח. הכנת התינוק	
הברית	תרד
יט. הדלקת נרות	
כ. טלית ותפילין	
כא. תפילות לבעלי הברית	
כב. סדר הברית והכיבודים	
נטלית לכיבודים	
'קוואטער' אמירת הפסוקים	
הכרות המכובדים (א)	
'חיקות' / 'כסא של אליהו' / 'מהכסא' / 'סנדקאות' / 'ליד הסנדק' / מינוי המוהל לשליח	
כונת המצוה	
ברכות האב	
הכרות המכובדים (ב)	
'מהסנדק' / 'עמידה לברכות' / 'ברכות' / קריאת השם	
טעימה מהכוס	
תפילה אחר המילה	
לאחר הברית	
כג. סעודת הברית	
כד. ברהמ"ז	
כה. ברכת הגומל	
אחר הברית	תריד
כו. הוראות המוהל	
כז. שכר המוהל	
כח. מנחה	
כט. הטיפול בתינוק	
'שלישי למילה'	תרטז
ל. סעודת 'שלישי למילה'	

שער התפילות והסגולות

פרק טו. סדר הברית והתפילות

התפילות קודם הברית	תרכא
○ תפילות אבי הבן [תפילת האב (א) ○ תפילת האב (ב) ○ תפילת האב (ג)] ○ תפילות הסנדק [תפילת הסנדק (א) ○ תפילת הסנדק (ב)] ○ תפילות המוהל [כוננת המצוה ○ תפילת המוהל (א) ○ תפילת המוהל (ב) ○ תפילת המוהל (ג)] ○ תפילת המוהל (ד) ○ מזמורי תהילים למוהל] ○ תפילת האם ○ תפילת המשתתפים בברית	
מנהג בני אשכנז	תרכט
סדר הברית (התפילה בעת ככי התינוק) ○ סעודת הברית ○ זימון וברכת המזון לסעודת הברית	
מנהג בני ספרד	תרלז
פיוטים לברית ○ סדר הברית ○ ברכת המזון לסעודת הברית	
סדר הברית למנהג בני תימן	תרמה
סדר הברית בתאומים (למנהג בני אשכנז)	תרנ
כוונות הברית / הקדמה	תרנה
סדר הברית עם הכוונות למנהג בני אשכנז	תרנז
סדר הברית עם הכוונות למנהג בני ספרד	תרסה
תפילות שונות	תרעב
סדר קריאת שמע ○ תפילה להורים קודם בחירת השם ○ [תפילה למציאת מוהל ולהצלחת המוהל והנימול - עמ' תקפט]	
סגולות ושמירות	תרעד
סגולות לשמירת היולדת והתינוק ○ סגולה להורדת הצהבת ○ סגולות לעצירת דם המילה ○ סגולה לבריאות הנימול ○ סגולות לאריכות ימי הנימול ○ סגולה שהשם יתקיים ○ סגולות להצלחת התינוק בתורה ויר"ש ○ סגולות לאריכות ימי אבותיו ○ סגולות לקבלת התפילות ○ סגולה להצלחה ברוחניות ○ סגולה לרפואה ○ סגולה לכל הישועות ○ סגולה לחיזוק האמונה ○ סגולות לכפרת עוונות ○ סגולה להינצל מחיבוט הקבר ○ סגולות לחשוכי בנים ○ סגולה לפרנסה ○ סגולה לעשירות ○ סגולה לעצירת גשמים ○ סגולה להינצל מבית האסורים ○ שמירה לילד ולילודת (קמיעות)	

מפתחות

מפתח ערכים	תרפט
מפתח האיורים	תשיח
מפתח פניני המילה	תשיט
לוח ר"ת	תשכג

מילך שלמה

הקדמה

בְּרִשׁוֹת הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה מְהוֹרָה הִיא וְגַם פְּרוּשָׁה,
צְנִיָּה לָנוּ מוֹרְשָׁה מִשָּׁה עֶבֶד ה'.

בְּרִשׁוֹת מְרִנָּה וְרִבְנוּ אֶפְתָּחָה בְּשִׁיר פִּי וּשְׁפָתַי,
וְתִאמְרְנָה עֲצֻמוֹתַי בְּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם ה'.

(מתוך זימון לסעודת הברית)

הקדמה

יתברך הבורא וישתבח היוצר שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, אודה ה' מאוד בפי ובתוך רבים אהללנו על כל הטובות והחסדים אשר גמלני מעודי ובפרט ששם חלקי מיושבי ביהמ"ד, וברוב רחמיו וחסדיו השפיע עלי בטובו שלא לפי מעשי כלל, וחנני מאוצרו הגדול של מתנת חנם, והוא מנפלאותיו ית"ש ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעיניו מים.

'גדולה מילה'

"רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות..." (נדרים לא ב), במשנה ובברייתות (שם) הובאו תשע מימרות שונות של תנאים המבארות מהי גדלותה המיוחדת של המילה (ראה עוד להלן בפרק א סעיף ב). 'גדלות' זו באה לידי ביטוי גם בדברי הפוסקים, ברמב"ם (בפיהמ"ש שבת פי"ט משנה ו) כתב וז"ל: עבר אדם ולא מל את בנו ... הרי זה עבר על מצות עשה גדולה וחמורה מאד שאין בכל המצות כמוה, ולעולם אין לו תשלומין למצוה זו, והרי עוונו חמור ממני שעבר עליו חג הסוכות ולא עשה סוכה או ליל פסח ולא אכל מצה ... ואיני יודע בכל המצות מצוה דומה לזו עכ"ל. הטור והשו"ע מייחדים סימן שלם רק כדי להדגיש שמצוות מילה היא הגדולה שבמצוות, וז"ל הטור (יו"ד סי' רס'): גדולה היא משאר מצוות עשה ... על כן צריך לזהר בה מאוד עכ"ל. קודמת היא המילה גם ב'ראשוניותה', ברית מילה היא המצוה הראשונה שנצטוו בה כלל ישראל (להבדיל מבני נח), וזוהי גם המצוה הראשונה שיהודי מקיים בהיכנסו בן שמונה ימים בבריתו של אברהם אבינו ע"ה². לא מקרה הוא שמילה היא כמעט המצוה היחידה שבמשך כל הדורות מתקיימת באופן זהה בכלל ישראל, ללא הבדל בין העדות השונות וכפי שנמסרה לאברהם אבינו ע"ה, גם מציאות זו מעידה כמאה עדים, על מרכזיותה וחשיבותה העצומות של מצות המילה.

1. עיי"ש בב"י ובש"ך (ס"ק א) ובביאור הגר"א (ס"ק א), וראה להלן בפרק א (ס"א בהערה שם) מש"כ בבאור דבריהם.
2. באבודרהם (מילה וברכותיה) כתב "ראיתי להתחיל (לבאר) ברכת מילה מפני שהוא מצוה ראשונה שיתחייב בה האדם אחר צאתו מרחם אמו".

שישון - זו מילה

והנה, מצאנו בחז"ל התייחסות מיוחדת למעלת 'חיבוב המצוה' בהקשר למצוות מילה, וכמבואר במושנה (שבת קל א) בענין מילה בשבת, שאם לא הביא את הסכין מע"ש, מביאו בשבת מגולה, וביארה הגמ' שם שהטעם הוא משום 'חבובי מצוה', והיינו "להודיע שחביבה מצוה עליו שמחלל שבת עליה" (רש"י ד"ה משום חיבוב מצוה). ויתרה מזו מצאנו בתוס' (שם ד"ה ר"א בתי' השני) דלא מיבעיא שיעקר מצות המילה נשגבה היא מאוד אלא אפילו מעלת הזריזות למילה גדולה היא, שהרי אפילו איסור תורה נדחה מפני מעלה זו.

כעין זכר לדבר מצאנו גם בענין ברכת 'להכניסו', שנחלקו הראשונים בגדרה אם היא ברכת המצוות או ברכת השבח. ובשיטת ר"ת (פסחים ז א תוד"ה בלבער) ישנו לכאורה דבר מחדש, שכתב וז"ל: דלא על זאת הנעשה עכשיו מברך אלא משבח ומודה להקב"ה שצונו על המילה כשתבא לידו... עכ"ל. ובפשטות משמע שיעקר ברכת 'להכניסו' הוי ברכת השבח אלא שהיא נתקנה על המצוה (ראה להלן בפרק יא סי' טו מש"כ בביאור הריטב"א והמהרש"א בכוונת ר"ת), ולפי"ז נמצא שחז"ל תקנו ברכה נוספת ומיוחדת של שבח על מצות מילה (חוץ מברכת 'על המילה' שהיא ברכת המצוות), וכמדומה שלא מצאנו כן בשאר המצוות.

וצריך ביאור במה נתייחדה מצות מילה משאר המצוות שהיא גדולה מכולן, שיש בה **חביבות גדולה כ"כ ואף תקנו עליה ברכת השבח מיוחדת.**

שנינו בגמ' (מגילה טז ב) עה"פ "ליהודים היתה אורה ושמחה ושישון", שישון - זו מילה, וכן הוא אומר "שיש אנכי על אמרתך". וגם ענין זה צ"ב "לשמחה מה זו עושה"³, מהי הנקודה המיוחדת במילה שמחמתה ששים ושמחים כ"כ במצוה זו.

והנה, בהגהות הרע"א (במגילה שם) ציין לרש"י בשבת (קל א), ובפשטות נראה בכוונתו שברש"י בשבת נוסף ביאור בענין זה. בברייתא בשבת (שם) שנינו 'תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה דכתיב שיש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, עדיין עושין אותה בשמחה'. וברש"י שם (ד"ה שיש אנכי) פי' וז"ל: אמירה יחידה שקדמה לשאר אמירות, והיא מילה, שישאר עליון ושישים עליה, דכל שאר מצוות אינן מוכיחות כל שעה, כגון תפילין ומזוזה וציצית, דאינן כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ, אבל זו מעיד עליהם לעולם, כדאמרינן במנחות (מג ב) בדוד שראה עצמו בבית המרחץ ונצטער, אמר אוי לי שאני ערום מכל מצות, כיון שנסתכל במילה נתיישבה דעתו עכ"ל.

3. ושאלה זו נשאלת בין אם הוראת הלשון 'שישון' היא על שמחה רוחנית (כהתח"ס בכתובות ח א), ובין אם היא שמחה שמעורב בה עצב, ועפ"י ד' הגר"א בענין לימוד התורה "שמגדל השמחה נולד לו תוגה" (הו"ד בדברי אליהו על תהילים קיט), ויתכן דמשו"ה 'שישון' מתייחס לברית משום שיש בו צערא דינוקא (ועי' בדברי אליהו על שבת קל כתב שבמילה איכא שמחה משום שבשמיני אביו ואמו כבר אינם עצבים ועתה בטל הטעם), וע"ע בחי' רע"א עמ"ס כתובות (ירושלים תש"ן בהקדמה) שכ"כ בשמו בסוף אמרי בינה.

ונראה פשוט שמש"כ לחלק בין שאר המצות לבין מילה, כונתו בזה לבאר מהו הטעם שדוקא במצוה זו יש שמחה יתרה, וע"ז קאמר משום שבמילה 'מעיד עליהם לעולם'. אמנם צ"ב, מהי ההוכחה והעדות שיש במילה, אשר אינה קיימת בשאר המצוות. ולפ"ר היה נראה שמעלתה של המילה היא בזה שקיומה נמשך תמיד (וכמו שהוכיח במהר"ח או"ז בסי' יא מהגמרא הנ"ל במנחות, שקיום מצות מילה נמשך תמיד, דאל"כ דהמע"ה היה יכול לשמוח בבית המרחץ גם בזה שקודם לכן קיים מצות תפילין וכיו"ב). אמנם אין נראה כן בכונת רש"י, דא"כ לא הו"ל להזכיר את ענין ההוכחה והעדות שבמילה אלא רק את קיומה התמידי. וגם אין לבאר שמעלתה של המילה היא משום שהיא 'אות', שהרי ישנן מצוות נוספות שהן ג"כ אות כשבת ותפילין, ופשוט שאין כונתו לחלק בין המצוות שהן אות, שהרי בכלל 'שאר המצוות' הזכיר גם את ציצית ומוזוזה שאינן 'אות' (ועי' במהרש"א בח"א במגילה שם).

ונראה לבאר שיש במילה מעלה יתרה ומיוחדת שלא מצאנו כמותה בשאר המצוות, והיינו בזה שעל ידה נחתם בנו חותמו של הי"ת. ונכללו בזה ב' נקודות, האחד שע"י קיום המצוה אנו נושאים עלינו את שמו ית' (שכן עיקר מהות החותמת היא חתימת שמו של החותם), והשני שחותמת זו שבבשרנו היא בבחינת 'חותם' שאינו נמחק. ענין זה שע"י המילה נחתם עלינו שמו של הקב"ה הובא בזה"ק (פר' לך) וז"ל: עבד קודשא בריך הוא כתרין תתאין דלא קדישין לתתא וכל אינון דלא אתגורו יסתאבון בהון ורשימין בהון, ומאי רשומא אית בהון דאתחזי בהו שיי"ן דל"ת ולא יתיר ובגין כך אסתאבון בהו ואתדבקון בהו, בתר דאתגורו נפקין מאלין ועאלין בגדפוי דשכינתא ואתגליא בהו יו"ד רשימא קדישא את קיימא שלים, ואתרשים בהו שד"י ואשתלים בקיימא שלים, ועל דא כתיב בהאי אני אל שדי, התהלך לפני והיה תמים שלים דהשתא את חסר ברשימא דשי"ן ודל"ת, גזר גרמך והוי שלים ברשימא דיו"ד, ומאן דאיהו ברשומא דא אתחזי לאתברכא בשמא דא דכתיב (בראשית כ"ח) ואל שדי יברך אותך וכו'. ועפ"ז מובא בכתבי האריז"ל (טעמי המצות פר' לך, ובעץ חיים שער האונאה פ"ג) וז"ל: יכוין ב'פריעה' פרע י"ה, ויכוין כי כשנגלה העטרה שהיא דמיון יו"ד שע"י הוא משלים שם שדי בגוף הולד, כי מקודם היתה היו"ד מכוסה ואותיות ש"ד משד"י מגולים. כיצד השתי זרועותיו עם הראש בסוד וישא אהרן את ידיו הרי ש', וכשפושט זרוע ימין או שמאל עם הגוף הרי ד', ובפריעה נגלה אות י' וע"ז נשלם שם שדי עכלה"ק [ויעוין במנורת המאור (פרק ו) שכתב וז"ל: מאהבת הקב"ה נשלם חותמו (שמו) בעמו, בנחירים דמות ש', בזרוע ד', במילה י', הרי שדי. אבל הגוים אין להם כי אם בנחירים ש' ובזרוע ד' - שד. והישמעאלים אינם בכלל המילה, שהמל ולא פרע כאלו לא מל ע"כ].

המעלה השניה (הנ"ל) הנכללת בענין זה של החותם היא שרושם המצוה נשאר גם לאחר גמר קיום מצוה, שהגם שמעשה המילה נסתיים כבר ביום השמיני, מ"מ הרושם ממנה נשאר תמיד, שעצם המציאות שהוא מהול לא נסתלק עם סיום המצוה, ויתכן שגם

4. אפילו את"ל שקיום המצוה נגמר ובהחולקים על המהר"ח או"ז הנ"ל.

ענין זה של רושם המתקיים מהמילה הוא מעיקרי המצוה⁵. ונמצא שבנוסף לשאר מעלותיה, יש במילה מעלה מיוחדת של 'שמירת וקיום מצב המילה' וכלשון הברכה 'וצאצאיו חתם באות ברית קדש', וכמ"ש בטור (שם) "המילה היא אות חתום בבשרינו ומעידה בנו שבחר בנו השם מכל העמים ואנחנו עמו וצאן מרעיתו אשר לדור ודור אנחנו חייבים לעובדו ולספר תהילתו". שו"מ כן בדברי המהר"ל (בגור אריה בראשית מא נה) וז"ל: קשיא לי למה אמר להם שימולו, והלא אין מכריחים את הגוי להתגייר, ויש לדבר זה ענין נפלא, כי כאשר ראה יוסף כי התבואה שלהם הרקיבה ותבואת יוסף לא הרקיבה אז ידע יוסף כי מחמת שערלים היו, כי המילה הוא הברית, ותרגום "ברית" - 'קיימא', ומי שאין לו הקיום הזה שאין לו המילה נרקבה לו התבואה. וכבר ידעת כי כל דבר שנברא עם האדם הוא ראוי להתקיים חוץ מן הערלה, שהרי אמרה תורה להסיר אותה, ולכך בעל הערלה דבק בדבר שאין לו קיום, ולכך היה התבואה שלו נרקב עכ"ל. ובפי' רבי יוסף בכור שור (בראשית יז ב) ביאר וז"ל: ואתנה בריתי ביני ובינך. שאשים חותם בבשרך להיות לסימן שאתה עבד לי, וכן בריתי - כדרך העבדים שיש להם חותם בבגדיהם להראות שהם עבדים וכפופין לאדוניהם⁶, כדמוכח בשבת "לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו, ולא בחותם שבכסותו", אף כאן חתם הקב"ה בבשרינו, שאנו עבדים לו, במקום שאין אדם יכול להפשיט ולהשליך מעליו ע"כ. וכע"ז אי' בספר הכתב והקבלה (בראשית יז ג) שכתב וז"ל: מצות מילה אינה דומה לשאר מצוות, דכשעושה אותם הוא מקיים המצוה, וכשגמרה עשייתו נגמרה מצותו לגמרי, אבל מצות מילה אין בעשייתה גמר מצוותה באמת, כי כל עשיותיה החתיכה והפריעה הן באמת הכנה אל התכלית המכוון בה לאחריה, כי במה שנמול הילד נעשה כעבד הנושא חותם אדונו בגופו להורות בו להיותו נכנע לעבודת אדונו ... והיא התורה והמצוה בכדי שידע כשיבוא לכלל דעת, לשמור חותם ברית קודש זה שבבשרו וכו' עכ"ל⁷.

אות הברית אשר נחתמה בבשרנו ממחישה שהקשר שביננו לאבינו שבשמים הינו קשר נצחי בל ינתק, ונראה שזו כונת רש"י במש"כ 'מעיד עליהם לעולם', שגם לאחר שנסתיים מעשה המצוה בפועל, מ"מ בזה שממשיך תמיד להיראות מהול יש עדות והוכחה על קיומה של המצוה, וע"ז היה דהמע"ה שמח שגם כשהוא בבית המרחץ יש עדות בבשרו שהוא עבד לבו"ע ונכנס עמו בברית. ועפ"ז גם מתבאר הטעם שרש"י השווה את מילה דוקא למצוות המסוימות הנ"ל (ונ"פ שמקורו בברייתא במנחות שם וז"ל: ת"ר חביבין ישראל שסיבבן

5. נקודה זו באה לידי ביטוי גם בהלכה, בדין שהנימול צריך תמיד להיות נראה מהול (ראה להלן בפרק י' סי' ה' אם המשוך נידון כערל מה"ת או מדרבנן, ועכ"פ מדרבנן בודאי הוא כן), שהרי יש חיוב לתקן את מי שאינו נראה מהול משום מראית העין (שלא יהא נראה כערל) כמבואר במשנה (שבת קלז). ונפסק ברמב"ם (פ"ב מהלכות מילה ה"ה) ובשו"ע (יו"ד רסד ו).

6. ע"י בשפ"א (פר' בהר תרמ"א) שכתב וז"ל: ביצ"מ יצאנו מכית עבדים היינו שלעולם לא נתבטל מבני' בחי' עבדי ה' ... והגלות והירידות לבני' הם רק בחי' בנים, אבל העבדות א"א להסיר מאתנו ... ועל ב' ענינים אלו ניתן לנו ב' אותות ברית מילה והתפילין ובשבת מילה ושבת, מילה בחי' בן, בריתך שחתמת בבשרנו שאין עושיין כזאת לעבד רק לבן, ותפילין ושבת בחי' עבדי ה' ע"כ.

7. בשפ"א (פינחס תרנ"ב) כתב וז"ל: כפי רוב השמחה והשתוקקות שיש לאדם בבריתו אשר חתם בבשרו כך ויכל לשמור אות ברית קודש ... כפי שמעלה בדעתו שחתם הקב"ה שמו ית' בבשרו ולכן צריכון לשמור אותו כמ"ש לא תשא כו' שם ה' אלקיך לשוא עכ"ל.

הקב"ה במצוות, תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן), שהרי באמת עדות זו מתקיימת גם ע"י התפילין והציצית שבגופו והמזוזה שבביתו, אלא שהחילוק ביניהם לבין מילה הוא שכשהוא 'בשדה' חסר לו את העדות של מזוזה, וכשהוא בבית המרחץ אין לו גם את התפילין והציצית, ומשא"כ מילה שהיא עמו תמיד, ויתכן שגם זה מונח בכוונת הפייטן (רבי יהודה הלוי זיע"א) שמקשר את מילה לציצית: "הבאים עמך בברית חותמך ומבטן לשמך המה נמולים, הראה אותותם לכל רואי אותם ועל כנפי כסותם יעשו גדילים. למי זאת נרשמת, הכר נא דבר אמת למי החותמת ולמי הפתילים". והיינו שהצד השווה למילה וציצית הוא ששניהם עדות וחותמת על גוף האדם. ואם כנים אנו בזה, נמצא שמעלת הישגיו המיוחדת שראתה במילה וששונה של הדמע"ה אינם על עיקר 'קיום המצוה' של מילה אלא על מעלה זו שחותמו של ה' חתום בבשרנו. ועפ"י ז"ל שזהו הטעם שמילה היא גדולה מכל המצוות וכן שמצינו בה 'חיוב מצוה' מיוחד בכינוי, ואולי גם מה"ט תקנו חז"ל ברכה נוספת ומיוחדת של שבת על מצוה זו וכנ"ל.

ועפ"י ז"ל גם יש לבאר הא דאיתא במשנה (נדרים לא ב) גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר ... אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ובגמ' (שם לב א) איתא וז"ל: ופליגא דר' אליעזר דאמר גדולה תורה שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה וכו'. ובשו"ת רע"א (מהדו"ק סי' מב) הקשה דבשלמא אם קאי רק על תורה א"ש, דהפשט פשוט בריתי יום ולילה דכתיב בו והגית יומם ולילה, אבל הרי המילה אינה נוהגת בלילה, ועיי"ש ביאורו ומש"כ בשם התיו"ט והעוללות אפרים, ואלמלי דבריהם היה נראה לבאר בפשיטות עפ"י משנ"ת, שקיום שמים וארץ הוא בזכות היות המילה חתומה בבשרנו יומם ולילה, ול"ד משום עיקר מעשה הברית.

לימוד הלכות מילה כחלק ממצוות מילה

"התנופה על אשי החלבים" סופי תיבות למפרע 'מילה',
לומר כל העוסק במצוות מילה כאילו הקריב תנופה וחלבים.
שפתי כהן (ויקרא יא כט)

והיות שהז"ל דרשו (בנדרים שם) שקיום העולם הוא בזכות הברית או בזכות התורה, נראה שיש מעלה מיוחדת בלימוד תורת הברית, שבעבורה העולם מתקיים לכו"ע, שהרי גם העוסק בתורת המילה נחשב כאילו מל בפועל⁸. והנה, יש שטענו לחשוב שלימוד הלכות מילה הינו ענין רק לרבנים ולמוהלים, אך האב המכניס את בנו לבריתו של אאע"ה 'פטור' מלעסוק בהלכות אלו, שהרי בלא"ה אין הוא מל בעצמו אלא ממנה את המוהל לשלוחו.

אמנם יש לדעת שכחנה למצוות האב להכניס את בנו לברית, ראוי לו ללמוד את עניני המצוה, ומשום שלימוד זה אינו רק 'היכי תמציי' לדעת מה לעשות, אלא הוא חלק מעצם

8. כדאי בגמ' "כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת" (מנחות קי א), וכן בכל המצוות כמ"ש בתו"ח (סנהדרין קיא א), ט"ז עה"ת (וישלח), אוהח"ק (ויקרא כו ג פירוש יד), כלי יקר (דברים ל יא) ועוד.

המצוה שלו, וכמ"ש בדרך פקודיך (מ"ע ב מילה, חלק הדיבור) וז"ל: מחוייב האדם לקיים המצוה במחשבה דבור ומעשה ... לעסוק כמו פיו הדינים של המצוות בש"ס ופוסקים עכ"ל. וכע"ז בהקדמת האג"ט וז"ל: בכל מצוה נכרתו עליה ד' בריתות, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ומבואר שללמוד וללמד הוא מחלקי המצוה עכ"ל. ובמאירי (ב"ק יז א) כתב וז"ל: התלמוד מְנַסֵּה את המעשה ומשלימו והמצוה מהודרת יותר כשיוצאת מפי היודע ענינה עכ"ל. ובפמ"ג (בפתיחה) כתב וז"ל: אשרי מי שזוכה לידע סודם כי אז עושה בשמחה בטוב לב, משא"כ אם עושה מצות אנשים מלומדה עושה בכבוד ועצלות ... וז"ש כי היתרון בין חכם וכסיל שעשו איזו פעולה כאחד כן הפרש בין עשיר בתורה ועושה המצוה בשלימות ובשמחה, אבל העני בתורה ועושה מצוה ... א"א לעשות בשלימות לכן צריך לימוד קודם עכ"ל. וע"ע בנפח"ח (שער ד פרק ל) ובזכר דוד (מאמר ב פ"ז).

מיעוט הלימוד בהלכות מילה

הנהגה, זכינו ובעוה"ז נתרבו בדורנו העוסקים (והחיבורים) ברוב חלקי התורה"ק, ואפילו בעניינים שעד זמננו לא עסקו בהם כ"כ, נלמדים הם עתה בהיכלי התורה בשקידה רבה ובעיון נמרץ. מאידך, העוסקים בהלכות מילה מועטים הם, אין זה סוד שהלומדים 'עוברים' על סוגיות אלו ברפרוף, ולרבים מבני התורה, ובהם אף ת"ח, ענין כשרות המילה כמעט זר לגמרי, או שעכ"פ הבהירות בהלכות אלו נעדרת, עד שלמרבה הפלא, עיקר סוגיית המילה וכשרותה היא כמעט בבחינת 'מת מצוה'. והגם שלא מדובר במצוה 'נדירה' אלא במצוה הנעשית ב"ה תדיר ובמעמד רוב עם, וכבר פגשתי ת"ח מופלג (המשמש כדיין בבי"ד חשוב העוסק בגיור) שלא התמצא כלל בעניינים אלו.

וכאן הבן שואל, 'למה נגרע?' היתכן שמצות מילה החמורה (שנכרתו עליה יג בריתות, והמבטלה חייב כרת ר"ל) נופלת בחשיבותה ח"ו מכל מצוה אחרת? האמנם הלכות אלו הן בבחינת 'סתרי תורה' שאין מגלים⁹ אלא למוהלים?! לא פעם שומעים על אברך ת"ח שהתעורר לביורור הסוגיה רק מפני שאחרים העירו לו שמילת בנו נראית 'משונה', שהרי הוא עצמו בכלל לא יודע כיצד צריכה להיראות מילה כשרה מה"ת ומדרבנן! כיצד יתכן שיש תלמידי חכמים שנכדיהם כבר נכנסים בבריתו של אאע"ה, והם אינם יודעים כלל מהי 'פריעה'? (זכורני כי לאחר שיעור שמסרתי בענייני מילה, ניגש אלי אברך חשוב וסח לי בהאי לישנא: ב"ה כבר זכיתי להכניס לברית את עשרת בני, ועד היום לא ידעתי מהי מילה ומהי פריעה...). היעלה על הדעת שבן תורה יבחר במוהל לבנו ללא שימת לב כלל לכשרות המצוה¹¹, אלא כדרך ש"ע"ה עושים זאת ('העיקר שהתינוק לא יבכה, שיחתוך מהר ולא יהיה

9. מלבד הענין הנוסף שעצם העסק בתורת המילה נחשב כאילו מל בעצמו, וכנ"ל בהערה הקודמת.

10. עיי' הגיגה יג א וקידושין עא א.

11. שלא לדבר על ההידורים בה. ומדי דברי בזה, יש להעיר על מה שבעוה"ז יש הנחשבים אצל ההמון למוהלים 'מומחים' בשל דברים הטפלים לברית עצמה (כגון שמלים בוריות יתירה, באופן שאין הרבה דם, או שהתינוק לא בוכה וכיו"ב), שהגם שכל אלו הינם 'מעלות', מ"מ אין מכאן ראיה למומחיות אמיתית במילה, שזו בנויה על דקדוק

הרבה דם?) הרי את התפילין הוא אינו קונה על סמך שמועות שנקלטו מהרחוב ומבינות הנשים, אלא הוא משתדל לכתחילה ללמוד בעצמו את עיקרי ההלכה או עכ"פ להתיעץ במו"ץ בר סמאך (וכמו לעניין ד' מינים, סת"ם וכיו"ב), האמנם ראוי שקיומה של מצוה נשגבה זו ייעשה באופן של 'מלומדה' [ועל דרך מש"כ בגמ' (חולין יג ב) מנהג אבותיהן בידהן, עיי"ש ודו"ק]? חושבני כי בעוה"ר גם בענין זה נתקיימו דברי הרמב"ן (באיגרותו) 'כל הקדוש מחבירו חרב מחבירו'.

ונראה שהסיבה העיקרית לכך היא שעצם המציאות (של אופני הציצין וגדרי המילה מה"ת ומדרבנן) אינה ברורה דיה ואף אינה מובנת כה"צ מלימוד הסוגיה והפוסקים בלבד. מה גם שהלכות אלו מתייחסות לפרטים ופרטי פרטים רבים, וחלקם אף מסתעף לשאר דיני התוה"ק, והן במידה רבה בבחינת "הררים התלויים בשערה" (חגיגה י ב, וכדברי המשנה שם שהם "מקרא מועט והלכות מרובות"), שהרי השו"ע (יו"ד רסד סעי' ה - ו) קיצר מאוד בדיו"ב (סעיפים בלבד), ומלבד זאת, הלכות יסודיות וחיידושי דינים רבים נוספו ע"י גדולי הפוסקים במשך הדורות אך לא הובאו בנו"כ שעל השו"ע¹², והגם שיש מהם ספרי שו"ת מפורסמים שנתקבלו בכלל ישראל¹³, מ"מ היות ואינם נלמדים כסדר עם השו"ע, אין יד כל אחד ממשמשת בהם. כמו"כ ישנן הלכות השנויות במחלוקת בין גדולי הדורות, וגם זה גורם לחוסר ההתמצאות בענינים אלו¹⁴.

במשך השנים פגשתי ב'רבים וגם שלמים' מאבות הבנים שהשתקקו לקיים את המצוה כמאמרה ובשלימות הראויה, וכהכנה למצותם רצו ללמוד ולהבין את עניני המצוה כראוי, אך התקשו בהבנת מציאות הסוגיה ובדיניה המורכבים. מלבד זאת, האב העומד להזמין מוהל לבנו וק"ו הרוצה למול את בנו בעצמו (בהשגחת מוהל מומחה העומד על גביו), לא תמיד יודע לאלו פרטים עליו לשים לב ומהם גדרי עיקר הדין וההידור שבודאי היה רוצה לקיימם.

והגם שב"ה חוברו כבר ספרים רבים על ברית מילה, מ"מ גם הם לא העלו ארוכה לבעיה זו, משום שרובם עוסקים בעניני הברית (הברכות, המנהגים וכדו') ולא בעצם המילה, ואפי' אותם שהתייחסו גם למילה, הרי"ז בעיקר בנושאים הנלווים לה (כגון מציצה בפה, חיתוך ופריעה כאחד וכיו"ב) ולא בדיני כשרות המילה עצמה, ועכ"פ לא ביסודיות הראויה לזה.

ההלכה ועשיית כל חלקי המילה לכתחילה לכל שיטות הפוסקים [זכר לדבר' אמירתו הידועה של הגר"ח מברסק וצ"ל, שה'מעלות' בחזן הינן מעלות רק אחרי שיש את ה'חפצא' של חזן, והרי דבריו אמורים לגבי 'מעלות' הלכתיות חשובות שהובאו בשו"ע (או"ח סי' נגד - ו) וכ"ש ב'מעלות' אלו], ואמנם יתכן שהמוהל אינו זריו כ"כ, אבל הוא יר"ש ומקפיד על ההלכה באופן שאין כלל חשש על כשרות המילה. באשר להגדרת 'מוהל מומחה' והשלכותיה ההלכתיות - ראה להלן בפרק ח (סעי' יב - כו).

12. ואף לא בפת"ש, וכגון שיטתו של ספר יד הקטנה, או הבכור שור וכיו"ב.

13. כהחת"ס, מהר"ם שיק, אמרי יושר, פרי יצחק ועוד רבים.

14. יש המשייכים במעות את מחלוקת החכם הספרדי שבב"י והש"ך (אם לשער בקישויו), למחלוקת החכמ"א והד"ח הידועה, וכן בענין המחלוקת בהגדרת העטרה והציצין, כמו"כ פעמים רבות יש מבינה אם הנידון נוגע לספק ערל מה"ת או לדין מ"ע מדרבנן והרי יש בזה נפ"מ רבות, ומובן שכ"ז גורם לבלבול רב.

במשך השנים כתבתי לעצמי בס"ד סיכום של סוגיות אלו והלכותיהן למען יהיו מזומנים בידי לחזור עליהם בכל עת. עם הזמן חזקו עלי דברי ת"ח ידועים ומוהלים חשובים שחיבור זה הינו צורך השעה ועלי להוציאו לאור לזיכוי הרבים, והיות ורבים אומרים מי יראנו טוב, ראיתי לקרבה אל המלאכה, ולהיות נטפל לעושי מצוה ומגו דוכי לנפשי אזכה נמי לחבראי. ונתתי שמחה בליבי שהדברים נתקבלו באהבה וחיבה יתירה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנו, ובהם גם מוהלים מומחים ומפורסמים.

תכלית הספר

תכלית הוצאתו לאור של חיבור זה היא לפתוח שער לעולם המילה ולסייע בהחדרת המודעות לסוגיה זו, להקנות את ידיעת פרטי המצוה למי שאינו מתמצא בה, ולסדר ולסכם את ההלכות בבהירות לחפצים להרחיב ולהעמיק את ידיעותיהם. לימוד ההלכות עם ההתוודעות למורכבות המצוה, יקנו למקיימה את חיוב המצוה וידריכוהו כיצד לקיימה כהלכה ובהידור.

והנה, בשדי חמד (מערכת הה"א סי' לז) כתב וז"ל כל מי שנמצא בידו איזה ספרים חדשים צריך לעיין גם בהם, ולא יאמר לא אפגום כבודי לעיין בספרים אשר מחבריהם לא הגיעו לקרסולי לא בבקיות ולא בחריפות, ומה ידע מחבר זה ולא ידעתיו והלא אבוש להזכיר בספרי שם ספר פלוני, כי זקן (זה קנה חכמה) אנוכי ולא לפי כבודי עכ"ל. ובספר שר התורה (לידידי הרה"ג רח"ש רוזנטל שליט"א), הביא (בעמ' 291) שהגאב"ד דטשעבין זצ"ל הורה שלא לשאול הלכה למעשה ממי שלא מעיין באחרונים. ואמנם השתדלנו לעיין ולחפש ברבים מספרי מחברי זמננו ולהביא (בשמם¹⁵) את חידושיהם בענייני המילה.

תקוותנו כי בעזרה"ת, חיבור זה יחזיר את כבודה של מצות מילה למקומו הראוי, ועי"ז שוב לא יהיו הלכותיה בבחינת 'הלכתא למשיחא' אלא כשאר המצוות שמילייהו מתבדרין בבי מדרשא, ישוטטו בהם רבים ותרבה הדעת. והגם שפשוט שהעיון בחיבור זה אינו מהווה כלל תחליף ללימוד הסוגיות במקורן בגפ"ת והפוסקים, מ"מ הרי זה סיוע שיש בו ממש כדי להקל על הבנת המושגים ויסודות ההלכה, ובנוסף לכך, גם האב הזוכה להכניס את בנו לברית יידע את אשר לפניו.

לדרכו של הספר

בספרי ההלכה שבזמננו מוצאים אנו שני סוגי ספרים השונים זה מזה באופן מהותי: ספרי לימוד ועיון בסוגיות ויסודות ההלכה מחד, ומאידך ספרי קיצור ההלכות למעשה. בחיבור זה השתדלנו לזמן לפונדק אחד את שני הסוגים הללו ולשלבן כיצירה אחת שלימה. ברוב

15. עי' בבאור הגר"א (משלי א א) וז"ל: הלומד בספר צריך לידע מי הוא המחברו כי אם יהיה המחבר גדול בחכמה בודאי יהיה בספרו חכמות גדולות עכ"ל.

העניינים הקדמנו מבוא בשפה הברורה לכל, אשר מבאר את המציאות ואת שרשי הסוגיה הנצרכים להבנת ההלכות בטעמיהן. בנושאים שבהם התאפשר להביא מבוא קצר, עשינו זאת בכתב קטן יותר ובצורת עימוד שונה, כדי לא לפגוע ברצף לימוד ההלכות ולימון ירוץ בו הקורא. ואילו בנושאים שנדרשו בהם מבואות נרחבות יותר, ע"מ שלא לחרוג מהמסגרת הכללית, העברנו את המבואות הללו לפרקים המיוחדים לזה (כגון לפרק י העוסק ב'סוגיות במילה', ומיועד להרחבת הידיעות בשרשי הסוגיות, או לפרק יא - 'עיוני מילה', שבו ביאורים והערות לעיון והעמקה). הספר חולק לשישה שערים עיקריים, כשברובם קיימת חלוקה פנימית לפרקים בהתאם לסדר הגיוני ומובנה של תוכן הדברים. השתדלנו להקדים כותרות לכל סעיף, ובסוף הסוגיות המורכבות אף הוספנו סיכום תמציתי של ההלכות.

הנה, "אי אפשר לביהמ"ד בלא חידוש" (חגיגה ג א), ואמנם בעזה"ת הובאו בספר הערות ופסקים מחודשים מגדולי דורנו, ומ"מ עיקר תכליתו של חיבור זה אינה בחידושים שבו אלא בדרך כתיבת ההלכות, עריכתם וגיבושם למשנה ערוכה, שיטתית ומסודרת". וכדברי חז"ל: "היה רבי מאיר אומר לעולם הוי כונס דברי תורה כללים, שאם אתה כונסם פרטים מייגעים אותך ואי אתה יודע מה לעשות" (ספרי האזינו פסקא שו). התאמת אופי הספר לחוג לומדים רחב ומגוון כ"כ, הצרכה הרצאת דברים תמציתית, קצרה ומדויקת ככל שניתן, וכמאמר חז"ל "לעולם ישנה אדם ... דרך קצרה" (פסחים ג ב). וכ"ז מבלי לשנות ח"ו כי הוא זה בתוכן ההלכות ובכוונת הפוסקים, ומבלי לפגוע במסירת הדברים בשלמותם. אנו תקוה כי בעזה"ת, באמצעות כל אלו ובעזרת האיורים המולכים את המעיין צעד בצעד בשלבי "עולם המילה", תושג תכליתנו הנ"ל.

המדריך להורי הנימול

כידוע, שכיח שאבי התינוק טרוד מאוד בימים שקודם הברית, ואין עתותיו בידיו לעיין כראוי ובישוב הדעת בהלכות מילה שבשו"ע ואפילו בספרי הקיצורים השונים, ומאידך, חשקה נפשו לדעת את דיני ומנהגי 'שמונת ימי מילה'. לתועלת ההורים ערכנו עניינים אלו בקצרה (בפרק יד - המדריך להורי הרך הנימול), ע"מ שיוכלו לדעת בנקל ובמהרה את המעשה אשר יעשו ולקיים את חובות הימים הנשגבים הללו כהלכתן¹⁶. בפרק זה הובאו 'תזכורות' נחוצות אודות הכנותיהם ותפקידיהם של ההורים בימים אלו. התזכורות נערכו כשולחן הערוך בהתאם לסדר הזמנים, מהלידה ועד לאחר הברית (ה'שלישי למילה'), ורובם בנושאים השכיחים והשווים לכל נפש. ואגב, יצוין בזה כי הספר מיועד לכל החוגים והעדויות, כשקיימים הבדלי מנהגים או שיטות צוינו הדברים במפורש.

16. עיי' בהקדמת רבינו ירוחם (לתולדות אדם וחוה) שכתב שאעפ"י שאינו כותב שום חידוש, מ"מ עצם הסידור הנכון מועיל להבנה.

17. הרמ"ק זיע"א (בסדרו תפלה למושה בביאור מוסף ר"ה) כתב וז"ל: אין דומה העושה מצוה פתאום, או שנתנייעץ עליה, כי מחשבות מצוה - מצוה כענין ימן היום אשר נתת את לבך להבין ... נשמעו דברך' (דניאל יב) עכ"ל.

פסקי מילה

בהשגחה פרטית נפלאה ובסיעתא דשמיא מיוחדת, הגיעו לידי במשך השנים שאלות רבות על כשרות מילתם של ילדים ומבוגרים, ובהיותי עוסק בשאלות אלו זמן זמנים טובא, ומביאם בתכיפות לפני גדולי ישראל, זכיתי לקבל מהם הוראות והדרכות רבות בדבר ה' זו הלכה, ובפרט אודה מאוד להשי"ת על שמצאתי הן בעיני פוסק הדור ופארו, ריש"א דגלותא, מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, הן בכריתות שזכיתי למול על ברכיו והן במו"מ שדנתי לפניו בקרקע בהלכות מילה, והיות וידע כי תשובותיו אלו הינן צרכי הרבים וגם אמורים להיקבע עלי ספר, הקצה לי זמנים מיוחדים וממושכים, וזכיתי להיכנס פעמים רבות אל הקודש פנימה ללשכת הגזית של דורנו, מרן זצוק"ל קרבני מאוד פניו, ונהנית ממנו עצה ותושיה במאות הלכות וסברות מחודשות שהובאו בשמו בספר זה.

והנה, הורה לנו שלמה המע"ה "בני לחכמתי הקשיבה לתבונתי הט אונד" (משלי ה א), וביאר שם הגר"ז או"ל: שמתחילה צריך האדם ללמוד ולקבל מרבו, ואח"כ יהגה להתבונן. וידוע שלהתבונן ולידע הדבר על בוריו צריך הטיית אוזן יותר שלא יפול מדברי רבו שום דבר ארצה, לכן אמר מתחילה לחכמתי הקשיבה, שהוא לקבל מרבו. לתבונתי - להתבונן הדבר על בוריו, הט אונד - יותר כנ"ל עכ"ל. וכידוע, לבירור פסקי מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל נדרש דקדוק גדול ועיון רב¹⁸. ומשום כך בפסקים שהבאתי בשמו (בלשו"ן שמעתי ממרן), דקדקתי לכתוב את לשונו כמעט במדויק¹⁹. מאידך, במסקנות שהובננו מדבריו ולא אמרם במפורש, הקפדתי לציין שהדברים נכתבו על סמך הבנתי בלבד. והגם שפסקים אלו לא נכתבו ע"י רבנו בעצמו, מ"מ לא בחפזון נכתבו אלא אחר דקדוק רב, עמלתי לדייק היטב בדבריו, ניפיתי חזור ונפה הרבה כל דבר הן בתוכן והן בניסוח, ולמרות כ"ז, כל מה שכתבתי הוא על דעתי העניה בלבד, ולכן פשוט שאם הדברים אינם מובנים כל צרכם וכדו' - אין הדבר תלוי אלא בי, ואם שגיתי אתי תלין משוגתי, ויהא רעוא דכל חסירא ויתירא דאיתא ברשותי דלא חזיתיה, יהא בטל ומבוטל. עוד יצוין, כי חלק מפסקי המילה (שהובאו בפרק יב) מקורם בתשובות שקבלתי משאר גדולי ישראל (חלקם נאמרו לי בעת שזכיתי לשמש כמוהל על ברכיהם בעודם מתכבדים בסנדקאות) והובאו בשמם. כמו"כ הוספנו (בהערות שם) מאות פסקים מחודשים של פוסקי דורנו, שרק חלקם נדפס בקבצים שונים אך רובם מיכיל ראשון, ושמועותיהם אלו הן עדיין בבחינת 'תושבע"פ'.

18. ובפרט כשהדברים מיועדים לרבים, וכמ"ש הרמב"ם (במאמר קדוש ה) וז"ל: "מה שחוק האדם בידו ויכתבהו על הספר ראוי לו שיחזירהו אלף פעמים". ואף מרן זצוק"ל התבטא פ"א על כתיבת הלכות בשמו "בשביל לכתוב הלכות צריך לשקול 20 פעם לפני שכותבים!" (נכדו הרב משה ישראלזון יבלחט"א בהקדמה להגדש"פ).
19. והגם שכבר כתב התת"ם וז"ל: אנו מזהירים מפי ספרים וסופרים שלא להאמין לעדותן של אנשים המעידים מפיחם של חכמים כי אינם מודקקים בדבריהם ומהפכים דברי אלקים חיים (בשור"ת ח"ו ליקוטים סי' סד), מ"מ חלק גדול מהתשובות שמעתי ממנו כמה וכ"פ, ומלבד זאת הקפדתי לכתוב את תשובותיו בסמוך ממש לזמן אמירתם ו"כמין ימא לטיגני" [קידושין (מד א) וז"ל רש"י שם: "לא היתה לו שהות שכחה בינתיים, שכשיצא מבית המדרש אמרה לי מיד כשולה דג מן הים והמחבת נתונה על האור לתתו בתוכו בשמן לטגנו", וע"ש בתוס' בשם הר"ח שכת' וז"ל: "דשני מקומות הם וקרובים זה לזה, כלומר אין אדם משקר כה"ג דכיון דמקום קרוב הוא סבר אי משקרנא אתי אינש אחרינא ומכחישינן, הילכך לא משקר"ן]. כמו"כ ע"מ שהדברים יהיו ברורים ובהירים כראוי, נכחו עימי בד"כ גם תלמידו המובהק של מרן זצ"ל הגר"ז"ק יבלחט"א או נכדו הגר"ש"ב שליט"א והרי אין החי מכחיש את החי.

סדר הברית והתפילות

הנותן מתנה (דלא עבידא לאגלווי) לחברו צריך להודיעו (ביצה טז א), ולכן הרינו להודיע בזה שגם בענין סדר הברית והתפילות לא חסכנו כל מאמץ, השקענו זמן רב ודמים מרובים ע"מ לברר ולהעמיד את הנוסחאות השונות על תילן, השווינו ובדקנו עשרות מקורות והתיעצנו עם מומחים מכל העדות על מנהגיהם. אך למרות הכל, ישנם שינויים בין המסורות השונות ולכן הבאנו את המסורת הרווחת יותר (ולפעמים ציינו על אתר שישנו נוסח שונה). לתועלת המשתמשים, התפילות עוצבו, עומדו והודפסו מחדש באותיות מאירות עיניים ובשילוב הנחיות ברורות לבעלי הברית ולמשתתפים בה.

פניני מילה

"ודם ענב תשתה חמר" - אלו האגדות שהן משכרות את האדם כיון.
(מדרש דברים לב, ה)

כתב הרמח"ל ז"ע"א (בסוף דרך ה') וז"ל: תיקנו לנו חכמים ברכות אלה (ברכת המצוות) לחיובבה של המצוה, להודות לו ית' שרצה בנו ונתן לנו תיקונים גדולים כאלה. ונמצא על ידי זה מתעלה המעשה יותר, ונעזר בו האדם ממנו ית', כי כן היא המידה, כפי ההתעוררות שמתעוררים בני האדם אליו ית', כן יהיה שיעור העזר שיעזרו ממנו, אם מעט ואם הרבה, בכל פועל שיהיה כפי מה שהוא וכו' עכ"ל. המבואר מדבריו הק' כי חיבוב המצוה וההודיה להי"ת מעלים ומרוממים את המצוה, ובשפ"א (בא תרנט) כתב וז"ל: עיקר תכלית המצוה להיות נשאר ממנה רשימה באדם, כמ"ש במ"א פי' ומצותי תצפון אתך. כאשר עושין המצות ברוב אהבה ותשוקה נשארת הארת המצוה בנפש האדם ... כי וודאי עיקר המצוה היא צורך גבוה, וצריך האדם לעשות המצוה לש"ש בלבד, אבל הכנת המצוה והתשוקה קודם המצוה ולאחריה מצד זה נעשה מלבוש הנפש ... וכמ"ש במ"א ממ"ש חז"ל הרהורי עבירה קשין מעבירה, כמו כן הרהורי מצוה טובים מגוף המצוה, והיינו כי הגם שעיקר פגם העבירה בשורש היא בעשייתה, אבל הקילקול אל נפש האדם מתרבה ביותר ע"י הרהור עבירה, וכן הוא במצוה אשר עיקר המצוה צורך גבוה אבל רוב הרהור והתשוקה אל המצוה מתקן נפש האדם עכ"ל.

נמצאנו למדים מדבריהם הק' עד כמה שגבה מעלת הכנת הלב והתשוקה למצוה, ואכן האב המקיים את המצוה כהלכתה בכל פרטיה ודקדוקיה חפץ לקיימה גם בהרחבת הדעת והלב ומתוך שמחה של מצוה, לשם כך ראינו לנכון לשלב בחיבור זה גם דברי אגדה, שטבעם למשוך את הלב ולקרבו לעבודתו ית' וכמ"ש בחז"ל "משען מים" - אלו בעלי אגדה שמושכין לבו של אדם כמים באגדה (חגיגה יד א), "תענוגות בני האדם" - אלו האגדות שהן ענוגי של מקרא (קהלת רבה פר' ב).

וזאת למודעי כי חלק זה - 'פניני מילה', הגם שהוא שולב 'בין הפרקים', אינו רק ע"מ שלא 'להוציא הנייר חלקי', אלא הוא קובע ברכה לעצמו בהיותו אוצר בלום ומובחר של מאות

מרגליות ופנינים יקרים ונפלאים בענייני מילה, ניצוצי אורה ורסיסי נוגה הזוהרים ביינה של תורה באגדה ובמחשבה, המלוקטים מדברי חז"ל הק', ראשונים ואחרונים, צדיקים וחכמי הדורות אשר מפיחם אנו חיים, זיקוקין דנורא דנפקי מפומיהו דגדולי ישראל שכל בית ישראל נשען עליהם, ובכלל זה ידיעות חשובות ויסודיות אודות המצוה, רוממותה וקדושתה הנשגבה, לקט נבחר של מובאות מהזוה"ק ופירושי המקובלים בפנימיות המצוה. לאכסניה אחת נקבצו ובאו אמרות טהורות ודא"ח מהספה"ק, ביאורים בחז"ל בהגיון חד מבית מדרשם של גאוני ליטא לצד אמרות חריפות מכבשונו של חסידות גור וסוכטשוב, פרפראות נאות ומתוקות מחכמי ספרד, עובדות והנהגות מצדיקי אמת והארות על דרך העבודה מעבדי ה' בכל הדורות עד לדורנו אנו. חלקם לוקטו מתוך ספרי השו"ת, ביוגרפיות של גדולי ישראל, קבצים שונים וכתבי עת למיניהם.

לתועלת בעלי הברית המשתוקקים לקיים את המצוה בכל לב באהבה ויראה ומתוך רגשי קדש של ערגה, כיסופים ודעת שלמה, השתדלנו (ככל שניתן במסגרת מגבלות המקום) להעתיק את לשונותיהם הק' שיש בזה סגולה מיוחדת להלהיב את הלבבות, וכמ"ש הח"ח זיע"א (בפתיחה לספרו) וז"ל: ואבקש לידידי הקורא, שזאת הפתיחה יקרא ויחזור ויקרא, כי היא בודאי מועילה לענין זה ... כי היא מלוקטת מאת הראשונים, אשר דבריהם קדושים וטהורים, בוערות כמראה הלפידים ... על כן דבריהן פועלין מאד בלב קוראיהן עכ"ל [המעוניין בהכנה רוחנית יסודית יותר יואיל נא לעיין בפרק א (סעי' א - ג), ובפרק ד (סעי' א - ג)].

מלבד זאת, יש בפנינים אלו תועלת נכבדה לבעלי הברית ולמשתתפים בשמחה, התרים אחר "דרושים לכל חפציהם", שיהא ניתן להיעזר בהם כרעיונות והגיונות לבסיס להכנת הדרשה לברית, בסוף הספר הוספנו מפתח מיוחד לפניני המילה ע"מ שבעזרתו ימצא כ"א מראי מקומות לנושא הדרוש לו, ועכ"פ כ'פתיחה' שבעזרתה יוכל להרחיב ולהעמיק בעניין, איש איש כפי טעמו וסגנונו.

ה'שאלות' בכשרות המילה

בספרי הפוסקים והשו"ת לדורותיהם מובאות שאלות רבות אודות כשרותן של מילות שנמצאו שלא כהוגן, בכמה מהם אף נראה שבתקופות מסוימות היו רבים שנימולו שלא כדיון²⁰, כמו כן רבו השאלות אודות נימולים כדין שהעטרה חזרה ונתכסתה לאחר זמן, או כאלו שרק בגדלותם התעורר ספק על כשרות מילתם.

20. בב"י (יו"ד סי' רסד) הביא בשם החכם הספרדי וז"ל: "רבים מהנהגלים צריכים הלקט (-תיקון)", ובש"ך (סי' רסה סק"ד) כתב וז"ל: כתב הב"ח שהמוהל מברך לעולם, ואינו ישר בעיני דלפעמים הוא ע"ה עכ"ל, ובטוב טעם ודעת (מהדו"ק יו"ד רגג) כתב: במילה אין הלכות רבות והחוש מעיד שהמוהל לומד רק האומנות ולא הדינים ושכיח בזה טעויות ע"כ, ובשו"ת דבר משה (סי' פא) כתב "שכיח במוהלים טעות לסבור שסגי בחיתוך מיעוט הערלה ולדחוק ע"י הפריעה", ובשו"ת פרי יצחק (ח"א סי' נו וע"ע בח"ב סי' כח) כתב "עינינו רואות מוהלים הרבה ע"ה", וכ"כ באות שלום (רסד ס"ק טז) וז"ל: בזמננו החוש מכחישו (שרוב מומחין) ואנו יודעים בבירור שרוב מוהלים אינם יודעים הלכות מילה עכ"ל, ובהמשך דבריו שם כתב (בשם המהר"ש מבעלז) שלעתיד לבוא בביאת המשיח יעשו גבעת הערלות מאלו שנימולו שלא כדיון.

בדורנו, זכינו וב"ה 'אכשר דרא' בענין זה²¹ ורוב המוהלים מלים כהלכה²², אך למרות זאת, גם בזמננו מתעוררות 'שאלות' על מילתם של ילדים או מבוגרים שנמצאו שינויים במילתם. בשנים האחרונות, עם ריבוי הבריתות אצל יהודים עולי חבר העמים וכן בעלי תשובה שנימולו בקטנותם, גדלה שכיחות הבעיה משום שחלק מבריתות אלו נערכו ע"י רופאים שאינם בקיאים בהלכות מילה²³. ומ"מ 'שאלות' אלו מצויות גם אצל 'ראים ושלמים מלידה'²⁴, וכפי הנראה מספרי השו"ת 'אין חדש תחת השמש' וכבר היה לעולמים' גם בדורות עברו.

פעמים רבות, לא עולה כלל על דעת הורי הילד שישנה 'שאלה' בכשרות המילה של בנם, ורק הודות לעירנות המטפלת בתינוק או הרופא (כשבד"כ הביקור אצלו הוא לצורך אחר), המעירים להורים שמילת בנם נראית 'משונה', מתוודעים לכך שיש לברר את כשרות המילה אם צריכה תיקון.

והנה, במקרים שהספק כבר התעורר, מופנות שאלות אלו בד"כ אל מורי ההוראה, אמנם יש מהם שלא הורגלו לעסוק בהלכות אלו, ואפי' הבקיאים בהם, מ"מ לא שימשו כל צרכם בראיית מילות אלו למעשה, כמקובל וכנדרש בשאר חלקי התורה²⁵ (שהרי אפי' אצל מוהלים ה'שימוש' בזה אינו מצוי כ"כ וק"ו אצל שאינם מוהלים), ומפאת הקושי בהגדרת המציאות וכן ריבוי אופני המציאות ופרטי ההלכה בענין זה²⁶ רבה המבוכה אצל רבים מהנשאלים.

יש מההורים (או מהרבנים הנ"ל) שמפנים את שאלתם אל המוהל וסומכים על פסקיו, אך דא עקא שגם בין המוהלים יש שלא התמחו בחלק זה של כשרות מילה (הגם שיש לזה שייכות מובהקת להתעסקותם, מ"מ אין אלו מהדברים המצויים יום יום, ואפי' המומחים שבהם, הרי התמחותם היא במעשה המילה, ולא ב'שאלות' שמתעוררות לאחר זמן²⁷, ובפרט אצל מבוגרים, שהרי עיקר מומחיותם היא בתינוקות). מלבד זאת, רבים מכללי הפסיקה בעניינים אלו בנויים על יסודות השייכים לשאר דיני התורה (כמו רוב, חזקות, ס"ס ועוד), עניינים שאינם בהכרח בתחום התמחותו של המוהל. ונ"פ שמן הראוי היה שמורי ההוראה

21. ראה להלן בפרק ה (הערה 1).

22. ועפ"פ במקומות שבני תורה מצויים בהם, כך שמעתי ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ומ"מ הגר"ח פ' שיינברג זצ"ל.

23. שכיח בבעלי תשובה שבילדותם נימולו בחו"ל ע"י רופאים ובהם אף גוים, רפורמים וכדו'.

24. וכגון כשהאב היה מהמהדרין למול את בנו בעצמו (למרות שאיננו מוהל), והגם שבדרך כלל עומד על גביו מוהל מומחה, מ"מ שכיח שהאב אינו חותך צמוד למגן (מחמת חוסר ניסיון, פחד או התרגשות), ועי"ז נשארים ציצין, וראה להלן (בפרק א סעיף כז) שכתבנו בס"ד עצות למניעת מצבים אלו. ויש להעיר שבכל מקרה של ספק, חייב האב או הנימול עצמו (במבוגר), לפנות לבדיקת מומחה וחלילה מלהתירשל בזה, שהרי יתכן שיהא בספק כרת כל ימיו ח"ו, ופשוט שאין להתבייש בזה ואפילו כשהמוהל היה האב בעצמו ואין לנו אלא לעשות רצון בוראנו ית"ש. ועי' בשו"ת יהודה יעלה (ח"א ז"ה סימן רנה) שהביא שאלה בניד"ז שהאב היה המוהל והצריכו תיקון, ולא חשש מלפרסם שמו ופרטיו, וללמדנו שאין להתבייש בזה ומוטב שיהא שוטה כל ימיו וכי'.

25. בהלכות אלו יש ריבוי של אופנים ופרטים שונים המשפיעים על פסק ההלכה למעשה.

26. סח לי פעם מוהל מפורסם, שבשאלות המגיעות אליו, הוא בודק את הנימול בקישוי, ואם מקצת העטרה מגולה הרי הוא מכשיר, ונוראות נפליתי כמה לא חלי ולא הרגיש שאין ההלכה כן, חדא שהרי הב"י פסק שבדיקת הקישוי נאמרה רק למסורבל, שדינו כעת אינו אלא מדרבנן, אבל כשצריך לוודא שאין חשש ערלה מה"ת, הרי אין בזה את קולת הקישוי, ועוד שאפי' לדעת הש"ך (שאף במילה מעיקרא משערים בקישוי), מ"מ בנוגע למילה מה"ת, בעיני שתיהן כל העטרה מגולה ולא סגי במקצתה, וראה עוד להלן בפ"ה (סעי' ז ובהערות שם).

הבקיאים בהלכות אלו (אלא שאינם בקיאים בהגדרת המציאות), ייעזרו במוהל רק בתיאור והגדרת המציאות ועפ"ז, מורי ההוראה, ורק הם, יפסקו את הדין למעשה.

ספר זה מיועד גם לסייע בפתרון בעיות אלו, האיורים שבו יועילו בעזרת ההאיר ולמקד את הנידון, ועכ"פ ע"ז ידעו מה לשאול, וכדאמרי אנשי שאלת חכם - חצי תשובה (עי' שו"ת מהר"ם אלשקר סי' מב, שו"ת מב"ט ח"א סי' קי ועוד). בפרק ה' (סדר בדיקת המילה) מובאת דרך שיטתית, מסודרת ובהירה לבדיקת כשרות המילה ולהפניית המעיין להלכה המתאימה לשאלה, ובכך לסייע בידו להגיע בס"ד להכרעה האמתית.

ויש לדעת שלצורך הפסיקה בהלכות אלו נדרשת אחריות וזהירות רבה, וכפי הנראה מדברי האב"ז (בשו"ת יו"ד סי' שלה) שמשתמש בביטויים שכמותם מצאנו בד"כ בפוסקים רק בנידונים החמורים של היתר עגונות, וז"ל: סוף דבר לדינא נראה דא"צ למול שנית, אך יען שהוא איסור חמור ואיסור עולם, לא רציתי לסמוך עלי לבדי, ואם יסכים עוד רב מפורסם בהוראה וגם כבודו אשר אליו ההוראה מסורה מטינא שיבא מכשורא²⁷ עכ"ל. והגר"א גוטמאכר בתשובותיו (חיו"ד סי' פד אות ב) כתב וז"ל: ולענ"ד מצוה רבה להאריך בהדבר [דדיני מילה] בכמה קונטרסים יותר משאלת עגונה כיון שנוגע בכל ישראל עכ"ל.

וכידוע, בהלכות מילה יש עניינים שנחלקו בהם גדולי עולם, הן בדורות עברו²⁸ והן בדור האחרון²⁹, ובכלל זה מחלוקות שדינן לא הוכרע או שעדיין שנויות במחלוקת בין פוסקי דורנו, פסקי ההלכה שהבאנו בחיבור זה הינם עפ"י הפוסקים שכל בית ישראל נשען עליהם, וממילא יש להתייחס לפוסקים אלו ביחס המתאים. והיינו שגם אם מעיקר הדין נפסק שהמקיל (בכמה מהנידונים האלו) יש לו על מה לסמוך, יתכן שלכתחילה וכשאפשר ראוי להחמיר (עכ"פ בחלק מעניינים אלו³⁰), ומ"מ לא נמנענו מפני זה להביא את דעת ההלכה הברורה בין להחמיר ובין להקל, בכל העניינים השתדלנו להביא את רוב - ככל השיטות העיקריות ואת הכרעת גדולי זמננו וע"מ שכ"א ינהג כרבותיו.

27. מקורו בסנהדרין (ז ב) "אמר רבי"ל עשרה שיושבין בדין קולר תלוי בצואר כולן ... ר' הונא כי הוה אתי דינא לקמיה מיכניף ומייתי עשרה רבנן מבי רב אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא, רב אשי כי הוה אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא אמר כי היכי דלימטיין שיבא מכשורא" ופירש"י שם "דנמטיין שיבא מכשורא - שיגיעו נסורת קטנה מן הקורה כלומר שאם נטעה ישתלש העונש בין כולנו ויקלו מעלי...". והמהרש"א (ב"א שם) כתב וז"ל: לענין משא אמרו כי קורה גדולה שאי אפשר לאדם אחד לישא אותה ביחידי על כתיפו אם עוד אחרים עמו כמשאו אפשר שיכול לישא אותה שיגיע לכל אחד במשא חתיכה א' מן הקורה והוא פירוש הכתוב עד"מ ונשאו אתך במשא העם הזה ולא תשא אתה לבדך" וק"ל עכ"ל.

28. כגון מחלוקת הב"י והש"ך בענין אופן שיעור הערלה (ראה להלן פרק ב סעי' ג - ו), השיטות השונות בגדרי הציצין (ראה פרק י' סי' א), מוח' הד"ח והחכמ"א בחיתוך מקצת הערלה שנתקן ע"י הפריעה (פרק ב סעי' יא - יט) ועוד.

29. כמו לענין חיתוך ופריעה כאחד (ראה פרק ג סעי' יד - כב), מציצה בשפופרת (פרק ג סעיף מה) וכיו"ב.

30. וכגון, פשוט שעל המוהל לעשות את הפריעה כפעולה נפרדת ובצפון (כמו"ש להלן בפרק ד סעי' מ), וכן למצוץ בפה ולא לשנות ח"ו כלום ממנהג ישראל (ראה פרק ד סעי' מה), וכמו"כ דעת לנבון נקל שאם אבי הבן הוא בן תורה המקפיד על קלה כבחמורה, בודאי שעליו להדר ולקחת לבנו מוהל מומחה ויר"ש שנוהג כראוי לכתחילה באופן המהודר ביותר ולא מוהל ש"יש לו על מי לסמוך", ובפרט שמדובר ב"מצוה הגדולה משאר מצוות עשה" (ל' השו"ע יו"ד סי' רס).

והנה, נפשי יודעת מך ערכי שאיני ראוי כלל להורות, ואף רחוק מאוד ממידה זו, ולכן זחלתי ואירא להו"ל חיבור בענייני הלכה, פן אכשל ח"ו ונלכדתי, אמנם חיבור זה הושגת על ספרי השו"ת הפוסקים שבכל הדורות ובכללם גדולי זמננו, והשתדלתי מאוד שלא לשנות מדבריהם כלל, וגם כשסיכמתי את דבריהם בקצירת האומר או הבאתים בלשון זמננו, ציינתי את המ"מ כדי שאפשר יהיה לעיין במקורם. והיות ולא מליבי יצאו הדברים, אי"ז אפילו בבחינת נגס ע"ג ענק, אלא כ'שמש' המסדר את דברי הפוסקים ומגישם למעיין.

ומלבד זאת, הרי כבר הזהירו קדמונים ואחרונים שלא לסמוך על ספרי הקיצורים והליקוטים, וכמ"ש אבי מנהגי אשכנז המהרי"ל (שו"ת החדשות סי' צג) וז"ל: ועל הראשונים אנו מצטערים שכל בעה"ב שידע לקרות פרש"י בחומש או במחזור ... בילדותו ופירש לפני ימים ושנים, ויש שמועלם לא שימש תלמיד חכם, כל אלה חבור אל עמק השוטים ומסתכלים בדברי רבותינו המחברים ... ומורין הלכה למעשה מתוך חיבוריהן, והן הן התנאים מבלי העולם שאמרו רז"ל ... כי אינם יודעים הטעמים, ולפי הטעמים משתנים הדין וההוראה ... ורבותינו המחברים לא כן כיוונו אלא לתלמידים הראויין להורות ... והמכשלה הזאת תחת דינו כי לא רבים יחכמו וסבורים להתחכם ועדיין לא נפתחו עיניהם עכ"ל³¹.

והריני שוב מוסר מודעה שספר זה לא בא כלל לפסוק אלא רק להיות עזר וסיוע ללומדים, ולכן אבקש נא, בכל לשון של בקשה, שלא לסמוך ח"ו על הספר ולהורות ממנו הלכה למעשה, ללא עיון במקור הדברים עד שיתברר לו בעצמו שהדין כן, אלא לכל היותר רק כדי לדעת מה ואיך לשאול, או כמפתח ומראה מקום למצוא את מקורן של ההלכות וע"מ לעיין בדברי הפוסקים עצמם. ולמעשה, יש להיוועץ במורי ההוראה המוסמכים כמקובל בשאר דיני התורה. ומלבד זאת, כבר אמרו המושלים 'כשם שא"א לבר בלא תבן כך א"א לספר ללא טעות' ושגיאות מי יבין, וכ"ש בסוגיות אלו שיש בהם ריבוי עצום של פרטים ופרטי פרטים, ואדם מועט לעולם והטעות מצויה, ובה אודה מראש למי שיעירני על כל שגיאה וטעות ולא אבוש להודות על האמת. והי"ת ברחמיו יזכנו להיות בכלל מזכי הרבים, יצילנו מכל מכשול ויאיר עינינו לכוין לאמיתתה של תורתו הקדושה.

איורי המילה

דמות צורות לבנה היו לו לר"ג ... שבהן מראה את ההדיוטות³².

(ר"ה פ"ב משנה ח)

מצינו בחז"ל שהיו דברים שמישה רבינו ע"ה נתקשה בהם "והראה לו ה' באצבע", ובהם: עשיית המנורה (תנחומא שמיני ח), קידוש החדש, שרצים (שם), מחצית השקל (פסיקתא

31. עיי בפלא יועץ (ערך אסופה), שהגם שהאריך בשבח המלקטים, מ"מ הזהיר שלא לסמוך על הקיצורים להלכה עד שיראה הדין בשרשו.

32. וביאר המאירי שם וז"ל: ההדיוטות ר"ל אותם שלא היו בקיאים בשמות המונחים על תכונת הראיה עכ"ד.

רבתי פט"ז ח), סימני טהרה בבהמה ועוף (מדרש בהעלותך, חולין מב א), טריפות (ויקר"ר שמיני יג, יד) והלכות שחיטה (מנחות כט). והגם שבודאי אין לנו השגה כלל לא ב"נתקשה" של מרע"ה ולא ב"הראה לוי" של הי"ת, ואין אתנו יודע עד מה, מ"מ הרי"ז מעין זכר לדבר: שיש מקום למהלך של הסבר ולימוד בדרך של המחשה בציור. ובגמ' (גיטין נו ב) מצאנו: אמר רבא כל מילי ליחזי איניש בנפשיה ע"כ, ומשמע שבזמנם היה מקובל להמחיש את ההלכה (עכ"פ יותר מאשר בהסבר גרידא). גם בראשונים אנו מוצאים ציורים לצורך המחשת הנלמד, כגון ברי"ף בשבת (ח א) בענין כוורת (וכתב שם "וזהו צורתו כדי שיתברר במראית העין", משמע שמלבד הבנת הלב יש דרגה אחרת של בירור שהיא 'מראית העין'), בפ"י הר"ח בסוכה (לב א בענין הימנקה), הרמב"ם (בהל' קידוש החודש) ועוד. ויעוין בחיד"א (במדבר קדמות) שכתב שחכמת הציור היא מחכמות התורה הנעלות ביותר, ובשלה"ק (שער האותיות אות ק' קדושה) ציווה שיצייר האדם בידיו ציורים מהשמועות החמורות שבתלמוד (כעירובין וסוכה). ואמנם בשנים האחרונות חל שינוי ניכר בצורת לימוד התורה"ק, השימוש באורים ושאר כלי עזר והמחשה נעשה נפוץ ביותר ובעניינים רבים אף הפך למובנה ומובן מאליו (ללא להידרש לנידון אם מצב זה הינו חיובי לכתחילה או לא, עכ"פ זו המציאות). תקותנו כי בס"ד האורים יסייעו ללומדי הלכות מילה (וכן הדינים בטושו"ע אבהע"ז סי' ה וכיו"ב), שע"ז יבינו את המציאות והמושגים שבסוגיות אלו בש"ס ובפוס'. כמו"כ אורים אלו יהיו לתועלת גם למורי ההוראה והמוהלים ויאירו את עיניהם בהלכות עמומות אלו.

מעלה נוספת נודעת לאורים, שהרי כידוע, ב'שאלות' כשרות המילה ישנם קשיים טכניים הן לשואל והן לנשאל, ראשית, יש שחוששים חששות שוא על כשרות מילתם, ופעמים רבות אלו דמיונות בעלמא (נערווען), מלבד זאת, גם כשהחשש אמיתי, שכיח שהשואל מתבייש לבוא ולהיבדק, ובפרט כשהוא ילד או נער צעיר, וגם יש ממורי ההוראה שנמנעים בכלל מלבדוק ולפסוק בעניין זה³³. ואף כשמנסים להסביר (ואפילו לצייר) למו"ץ במה המדובר, מתקשים בד"כ לתאר את המציאות לאשורה, ושכיח טובא שהנשאל אינו מבין כראוי את פרטי השאלה, והרי בשינוי קל כחוט השערה ישנתה הדין, ועלול להשתבש להחמיר או להקל שלא כדיון.

ומעתה, ע"י אורי המילה שבספר יוכל המעיין עכ"פ לדעת אם יש בכלל ספק או שאין כאן בית מיחוש כלל, וכמו"כ יהיה ניתן לשאול בנקל באופן שבאמצעות האויר יוכל לכאר למו"ץ מהי צורתו, גדלו ומיקומו של העור המיותר.

ואם ישאל השואל, הרי לא מצאנו ציורים בענייני מילה בדורות הקודמים, אף אתה אמור לו מוש"כ המאירי (בהקדמתו לבית הבחירה ד"ה ומצד) וז"ל: ומי לנו גדול מרבינו הקדוש אשר נאמר עליו בהתחדש מאתו הוראה מחודשת חברו עליו אחיו ובית אביו, אמרו לו דבר

33. עי' ירושלמי (סנהדרין פ"ה ה"ה) וז"ל: אתא (אנטונינוס) גבי רבי אמר ליה חמי גזירתי, אמר ליה בדידי לא איסתכלית מן יומי ובדיך אנא מסתכלא... ולמה נקרא רבינו הקדוש שלא הביט במילתו מימיו ע"כ. וע"ע בדעת תורה לר' ירוחם בראשית (ט, כב).

שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו אסור אתה תנהג בו היתר, עד שהביא להם מקרא ... אף אני מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו, רצה בזה שלא היה זה לחסרון אסא והיושפט אבל שלא ראו לפי דורם היותם צריכים לכך ומה שראו לתקנו לפי מה שהכירו בצורך הזמן לפי ענין אנשי הדור כבר עשוהו, ואם כן אין מעשה האחרונים השלמת ענין הראשונים, שלא היה ענין הראשונים צריך השלמה לפי דורם ... אבל כל מעשי האחרונים דור אחר דור הוא לפי מה שראו לצורך אנשי דורם כי ענין הדורות משתנה תמיד הן טוב הן מוטב הן בטכסיסי תלמוד הן בשאר ענינים, ולזה אין ליחס למשתדל או למחבר או למחדש גאוה ועזות אבל להריצות והשתדלות וטוב העיון ויושר ההשגחה ... אבל נקבל דבריו או נחלוק עליו בדרך ישרה על צד הוצאת האמת לאור עכ"ל.

וידענו כי יש שיתמהו על השימוש באיורים בהלכות אלו, ולכן יש להדגיש שהאיורים צוירו במכוון באופן השונה מהמציאות³⁴, למרות שיש בהם די לבאר ולהמחיש את המציאות³⁵. והגם שלכאורה הרי"ז בבחינת 'שבור חבית ושמור את יינה' (ב"ב טו א), מ"מ בחסדי הי"ת זכינו להדרכה צמודה בכל צעד ושעל מגדולי תורה מובהקים שיראתם וקדושתם קודמת לחכמתם, ואף לאחר מאות שעות של עמל וגיעה עצומים ודמים מרובים, לא היססו וביטלו איורים רבים שלא עמדו בדרישות הקפדניות של גדוה"ת שליט"א, עד שב"ה זכינו להסכמתם וברכתם.

ויעוין בדברי הנצי"ב זיע"א בהעמק דבר (ויקרא טו ב) וז"ל: לא מצינו בכל פרשיות שבתורה זה הלשון ואמרתם אליהם ... שהוא הלכות ומשניות אינו מן הצורך לכתוב שילמוד אהרן עם ישראל שהרי כל המשניות ותורה שבע"פ חובה על כל רב ללמוד עם תלמידיו. אלא כלפי שקשה לדבר בעניני זיבה וקרי ... שמתפעלים כמחשבה והיינו סבורים שיותר טוב למעט הדבור והלמוד בהם, ורק משה הוא מוכרח ללמד לישראל הקבלות שיש לו בע"פ שלא יאבדו מישראל, אבל אחר שכבר למדם, שוב אין המצוה להגות בהם כמצות ת"ת שהמה למצוה אפילו בלי תועלת למעשה ולזכירה, מש"ה כתיב בפ' זו ואמרתם אליהם, שגם אהרן ילמוד עם ישראל אחר שכבר למד משה בסדר המשנה כמנהגו, וה"ה כל רב לתלמידיו ומזוהם שבאמת בלמוד התורה אין יוצא רע והיא אילת אהבים ויעלת הן עכ"ל. ועל כ"ז יש להמליץ את מאמר חז"ל 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם', משל לשני בני אדם שצלו את פסחיהן וכו' (נזיר כג א, וב"ב פט ב³⁶). ותמכנו יתדותינו ונשענו על גדולי וצדיקי הדור מכל החוגים³⁷ והעדות, שחזקו את דינו ועודדונו במשך כל שלבי העריכה.

34. והיינו איורים נאומטריים בקווים ישרים וזוויות חדות שאינם נמצאים בטבע הבריאה.

35. ולכן הושמטו מהם פרטים שאינם נצרכים להבנת המציאות שאותה מיועד הציור להמחיש ולבאר.

36. עיי בשו"ת אג"מ (אבהע"ז ח"ב סי' יא).

37. ביניהם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, הגר"ח קנייבסקי יבלט"א, הגאון רבי ישראל בעלסקי שליט"א, כ"ק האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, הגר"י ראטה אב"ד קארלסבורג שליט"א, הגר"מ מ פוקס שליט"א והגרש"ק גראס שליט"א, והרה"ג ר' אריה זילברשטיין שליט"א (רב חסידי גור בב"ב) כתב ע"ז וז"ל: עלעלתי בדפי הספר וראיתי הציורים שצוירו בעדינות יתירה, וכפי הנראה יהי מזה תועלת ללומדים ומתעניינים בהלכות אלו ובפרט באופן המעשי עכ"ד.

ואמנם כבר לימדונו חז"ל "כשם שאין פרצופיהן דומין זה לזה כך אין דעתן דומה זה לזה" (ירושלמי ברכות פ"ט ה"א), ויתכן שיש כאלו שלמרות הכל דעתם לא תהא נוחה מזה, אכן לא להם מיועד הספר, וכמ"ש בהקדמה לספר הלכות הגר"א ומנהגיו (להגר"מ שטרנבוך שליט"א) וז"ל: כשקבלתי הסכמת מרן פאר הדור הגר"ב ויידנפלד זצ"ל (גאב"ד טשעבין) לספרי מו"ז, הוסיף ואמר לי שרצונו למסור לי עצה טובה מתוך נסיון, שבדרך כלל לכל ספר יש בקורת, וסיפר דכשהוציא לאור עוד בפולין ספרו (דובב מישרים ח"א) קיבל מכתבים הרבה ... והוא החליט שלא להשיב כלל ... ואמר שמעולם לא חיבר ספר שוה לכל נפש לכל הלומדים, שא"כ היה מדפיסו לאלפים, רק חיבר לאלו שמרוצים ונהנין מספר כזה, ולכן אם אחד מבקר, תשובתו בצידו שהספר לא חיבר בשבילו, שמעולם לא נתכוון לחבר ספר שכל אחד ואחד יהלל וישבח אותו, ואם יש נהנין ממנו, כדאי לו הספר עבורם ... ולהם לבד נתכוונת ... ולהם לבד ג"כ כדאי לך הספר, אף שאינו שוה לכל נפש עכ"ל. והפמ"ג (בפתיחה) כתב וז"ל: ואם שקצת מליזין ומדברים על מחברי ספרים ... הנה הבל יפצו פיהם ... מעטים הם ודבריהם בטילים, ויותר הועילו מחברים ספרים בזמנינו מהמלעגים ומליזים עכ"ל.

באשר לנאמנות האיורים למציאות, אין לשער כמה יגיעות יגענו, התייעצנו עם טובי המומחים כמעט על כל פרט באיורים ע"מ שהכל יהא באופן המדויק ביותר, ובפרט כשיש בזה נפ"מ להלכה. נמנענו מלהביא איורים שפיענוחם והבנתם אפשרית רק למוהלים ורופאים, ולכן האיורים 'שווים לכל נפש', וכל לומד, בכל רמה שהיא, יוכל להיעזר בהם להמחשת והבהרת ההלכה הנלמדת.

יצוין בזה כי ע"מ להבין את האיורים לאשורם, יש לעיין תחילה בהקדמה לאיורי המילה (בפרק א עמ' יב), כמו"כ יש לדעת שכדי להפיק את מלוא התועלת מהאיורים, אין די בהתבוננות בהם בלבד אלא יש לעיין גם בהסברים הנלווים אליהם. ויש להדגיש שהעיון באיורים אינו יכול לבוא במקום לימוד העניינים עצמם, שהרי הם נועדו רק להמחשת הנלמד.

אגב עיסקנו בהלכות מילה, הבאנו (בפרק ד) תיאור של אומנות המילה המומחש באיורים, וזאת למודעי כי אומנות המילה היא 'תורה שלימה', שהרי בכל אחד משלבי המילה ישנם פרטים רבים הנחוצים לביצועם כראוי³⁸, והיא בבחינת 'תורה שבע"פ' הצריכה להימסר מרב לתלמיד, ודורשת לימוד ושימוש רב למעשה אצל מוהל מומחה, ולכן פשוט שהלימוד בספר זה אינו מהווה בשום אופן תחליף ללימוד המעשי הנמסר בהדרכה ובהנחייה אישית של המוהל המלמד, וחלילה לבצע ברית רק עפ"י איורי המילה, והעושה זאת הריחו מסכן את הנימול והקולר תלוי בצוארו בלבד³⁹. וכל מה שכתבנו בתיאור אומנות המילה, אינו אלא 'שער' למי שאינו מצוי בעניינים אלו, ואין עתותיו בידו כדי ללומדם ביסודיות, אך חפץ הוא בידע בסיסי ע"מ להתמצא בנושא באופן כללי, ועל דרך מש"כ (בשבת לא א) "כל התורה כולה על רגל אחת ... ואידך זיל גמור".

38. ראה להלן פרק ד (הערה 84).

39. וכמ"ש הגאון רבי שמאי קהת הבהן גראס שליט"א (בהסכמתו לחיבורנו) וז"ל: יזהיר מי שלומד בספרו ויודע ומבין כל מעשה ואופן המילה, מ"מ צריך שיהא לו גם הרבה שימוש בזה וצריך לקבל סמיכה ממוהל מומחה שיכול למול עכ"ד.

במקום 'התנצלות המחבר'

יעוין בדבריו המתוקים של הפמ"ג (בפתיחה) שכתב וז"ל: אין במלאכתי זה כדי עילוי והתפארות, ואני דומה לעני אשר ניתן לו רשות מאת המלכים והשרים לילך בחצריהם וטירותם יום יום לעת האוכל ללקוט משיורי הסעודה ... וז"ל של"ה (בדף רמ"ג ע"ב בשם ספר החרדים) מאחר שרפואת הנפש דומה לרפואת הגוף ולפעמים יקרה שרפואה אשר צריך להוציא דמים סך רב, יוכל למוצא במיני עשבים דוגמתה ישיגוהו בדמים קלים ... והנה בספר לפעמים ימצא בקטן מה שלא נמצא בראשונים או מקום הניחו לו או לרוב פשיטתו ורחב שכלם די להם והשמיטו. הנה ראיתי כתוב אגרת לרבינו אדונינו הרא"ה ז"ל בראש ספר החינוך ... ואמנם אני העני ההדיוט אין צורך להעיד עלי ולכתוב אגרת, כי איש כערכי או פחות מעט יבין חסרוני בקל שלא מלאתי כריסי בש"ס ופוסקים, וכאפרוח שלא פתח עיניו, ולפעמים איזה דין שאחשוב אני שהוא מיוחדש מאוד ימצא אותו המעיין בטור זה או בטור אחר מושנה מפורשת ... ואמנם זאת נחמתי שהזמנים שהוצאתי בעיון בגפ"ת ופוסקים ולא הרהרתי בהבלי הזמן די לי בזה ... גם מה שפירשתי דברי הגאונים ... פן כוונתי לפעמים האמת, ואם בכל החיבורים שעשיתי כוונתי שלש פעמים האמת די לי וטוב מאוד עכ"ל"ק. ומי לנו גדול מקדוש עליון הפמ"ג זיע"א, ואם הוא כתב כך, אנו יתמי דיתמי מה נענה אבתריה?!

וכבר כתב הריעב"ץ (בפירושו על מעמדות ליום ראשון) וז"ל: הפרטים אין להם מספר מתרבין תמיד וא"א לכותבן על ספר אחד כולל, לכן בהכרח הוצרכו חכמי הדורות להוסיף ספרים על ספרים כולם בכלל 'תלמוד', ואפי' יעמוד העולם עוד כמה אלפים שנה, א"א שלא יוולדו תמיד סעיפים וענפים חדשים שלא נתבאר כל צרכן בספרי הקודמים, כי לעולם הניחו הראשונים מקום לאחרונים וכו' ע"ש. ונחתום ענין זה בדברי הפלא יועץ (ערך זכיה) וז"ל: אם חננו ה' רוח דעת, יעשה ספר ללמד ולהועיל, ואם יזכה שיועיל דבריו בדור מן הדורות לאחד מני אלה, די לו אם לא בא לעולם אלא לדבר זה עכ"ל.

שלמי תודה

במזמור לתודה ובשיר המעלות אשא עיני אל ההורים שגדלוני במסירות ובאהבה אין קץ, בראש ובראשונה לעט"ר אאמו"ר הר"ר שמעון בן ציון זצ"ל שהיה דור שמיני למשפחת שו"בים ומוהלים (אבותיו שמשו בעבודת הקודש במשך הדורות אצל שושלת האדמו"רים של ברזנה שבפלך וואהלין). סבו הרה"צ ר' אלעזר זצ"ל היה נשוי לצדקנית מרת חוה ע"ה שהיתה מצאצאי הבעש"ט זיע"א. אאמו"ר זצ"ל למד בישיבתו של הגר"א וסרמן זצוק"ל הי"ד ("אהל תורה" בבראנוביץ) ולאחר מכן בישיבות נובהרדוק בפניסק ובביאליסטוק ואצל העילוי מפולטובה. לאחר המלחמה העולמית התפרסם כאחד המוהלים המומחים ביותר בדור וזכה להכנים עשרות אלפים מילדי ישראל בבריתו של אאע"ה בארגנטינה ובארה"ק. אבינו זצ"ל מסמל עבורנו את הגשר המחבר אותנו לדורות שעברו, הוא זכה לנשום אור

פסגות צלול במחיצת זקניו שהיו מנקיי הדעת של עיירתם בפולין. כבר בגיל צעיר, כשרוב צעירי העיירה פרקו מעליהם עומ"ש, גלה למקומות תורה ליחי צער תחיה' גשמיים של 'אכילת ימים' כבן ישיבה. בתקופת גזירת השחיטה בפולין, בהוראת רבותיו התחפש לנערה (היות ועדיין לא היתה לו חתימת זקן) וכשסכין השחיטה באמתחתו, נסע בעגלה לעיירה מרוחקת כדי לשחוט עבור זקנים וחולים אשר היו זקוקים לברשר כשר. שנות חייו היו רצופות בהתמודדויות קשות ובמסיו"נ למען כבוד שמים. כשו"ב צעיר לימים, עמד בכל עוז נגד קצבים אלימים בעיירה שרצו 'להכשיר' את הטריפה בכח זרועם. לאחר מכן בארגנטינה, גם בשהותו במקומות המרוחקים (תרתי משמע) שמר על זהותו ואופיו כיבן תורה, ובתפקידו כרב הקהילה לא התפשר על קוצו של יו"ד, הן בענין ההתבוללות ונישואי התערובת שהיו נפוצים אז רח"ל והן בנושאי הכשרות והשבת. גם בארץ ישראל המשיך לעמוד על משמרת הכשרות ללא פשרות, ולא נשא פנים לאיש, כשעל לשונו שגור תדיר 'במקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב'. אבא זצ"ל הצטיין באהבת התורה ובכבוד ללומדיה, וכדיד נאמן לכולל 'בית דוד' בחולון, תמך בו בכל כוחו ואף 'נלחם כארי' בבית המשפט למענו (כלשונו של ראש הכולל הגר"י זילברשטיין יבלט"א). עמידתו העיקשת היתה רק בכל הקשור לקדשי ישראל אך לא היוותה כלל סתירה לנעימות הליכותיו ומעורבות דעתו עם הבריות, הוא היה עדין נפש ואציל המידות וזכה לקדש ש"ש בכל אשר פנה ולהאדיב את התורה על הרחוקים ממנה. בפקחותו העצומה וליבו הרחום הידר באהבת חסד בצניעה ובאופן של "משכיל אל דל" (עי' ירושלמי פאה פ"ח ה"ח, ומדרש תהלים פרק מא).

להבחל"ח אודה בכל לב לאמי מורתי ההגולה מרת מלכה תליט"א שמעודי ועד היום עומדת לימינו, מסייעת ותומכת ברו"ג בכל נפשה ומאודה במסירות רבה, ועליה ראוי להמליץ את דברי הגמ' (חולין כד ב): חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי הן עמדו לי בעת זקנותי, יה"ר שתזכה לרוות נחת דקדושה מכל יו"ח מתוך בריאות איתנה ואיו"ט.

ואזכיר בזה את מו"ח הר"ר יצחק זאב שכטר נ"ע שהיה דמות למופת ביר"ש קמאית שורשית, באמונתו התמימה, ובכיבוד התורה ולומדיה, ובפרט בדבקותו בלו"נ לרבו הגר"ש דבליצקי יבלחט"א. במלחמת העולם גויס לצבא הרוסי ולמרות שנאלץ להסתיר את יהדותו, הקפיד בסתר במסיו"נ על הנחת תפילין ותפילה, לימים סיפר שבס"ד לא הפסיד אף יום אחד מתפילותיו, ואכן כל ימיו ה'עבודה שבלב' היתה עבורו 'לב הזמן'. ניצל עתותיו הפנויים לת"ת, והקפיד על קביעות עיתים לתורה במסירות נפלאה, מעולם לא עלה על יצועו לפני שמילא את חובותיו בשיעוריו הקבועים. ואזכיר לברכה את חמותי מרת חיה תבלחט"א ילידת העיירה וזיניץ ואוד מוצל מאש, יה"ר שתזכה לאיו"ט בבריאות ולנחת מכל צאצאיה.

ואבוא בזה להכיר טובה מעומק הלב למורי רבותי במקומות התורה שבהן גדלתי, ראשונה בהם ממלכת התורה המעטירה ישיבת תורה אור אשר בצלה חמדתי וישבתי מנעורי ועד עתה [בצלל חמדתי וישבתי - זה משכן, ופריו מתוק לחכי - זו תורה" (ילק"ש שה"ש רמז תקפ"ו)], בראשות שר התורה והיראה, הגאון האדיר מרן הגר"ח פ' שיינברג זצוק"ל ועימו

ציס"ע מרן הגה"צ ר' זיידל אפשטיין זצוק"ל שבענוה וגאונות מופלאה הסתיר את גדלותו העצומה, ובחסדי הי"ת במשך עשרות בשנים זכיתי מהם לחיבה וקירבה יתרה ומיוחדת כאב לבנו, למו"ר הגרי"א קופשיץ יבלחט"א והגרי"א רוזנברג שליט"א שבזכותם ומכחם, האיר הי"ת את עיני בתורתו הק'. הכרת הטוב מיוחדת לראש הישיבה הג"ר שמחה שיינברג שליט"א ולבנו הרה"ג ר' שלום שליט"א שנושאים בעול החזקת וקיום הישיבה הק' במסירות אין קץ. כן אזכיר לטובה את רבתי הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל ויבלחט"א הגה"צ רבי שלמה ברעוודה שליט"א שהדריכוני שנים רבות בעניני עבודת הי"ת.

גשי תודתי מעומקא דליבא נתונים למו"ר הגר"צ קושלבסקי שליט"א ראש ישיבת היכל התורה, על הקניית דרך ההבנה בעומק הפשט ובדברי הראשונים. בהמית לב אזכיר לברכה את מו"ר הגרמ"ד סולובייציק שליט"א ראש ישיבת בריסק שהאיר עיני בדרכי הלימוד ובישרות הסברא, ואת הגר"מ פטרובר שליט"א ראש כוללי אמרי יושר' שזכיתי לקבל ממנו רבות בבירור ההלכה מתוך הסוגיות, יה"ר שימשיכו בהרבצת התורה"ק ובהעמדת התלמידים מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת ינון בב"א. והברכה אחת היא גם לרבנן ותלמידיהון בהיכלי התורה שזכיתי להרביץ בהם תורה כמג"ש וכנו"נ - ישיבות היכל התורה, תורה אור ואור שמח.

"אמרי אינשי חמרא למריה טיבותא לשקיייה" (ב"ק צב ב), אבוא בזה להחזיק טובה למחברים שמהם שאבתי את ההשראה והעידוד לעסוק בעניינים אלו, המוהל המפורסם הגרמ"ב פירוטינסקי זצ"ל בעהמ"ח "ספר הברית", שזכיתי גם להדרכתו בע"פ ובכתב (מכתבו הובא להלן בפרק יג סי' ה), ספרו הינו יצירת מופת וכינוס ענק של תורת הברית שנכתבה במשך הדורות, ולאדמו"ר מוויען הגה"צ הרא"א כ"ץ שליט"א על שהפליא לעשות בספרו הייחודי "נחל הברית" בענין כשרות המילה.

לחלק ניכר ממראי המקומות הגעתי הודות לבעלי האסופות וספרי הלקוטים (ובכלל זה המאגרים התורניים, כגון פרוייקט השו"ת, די בי אס, אוצה"ח וכיו"ב), ומוכן שא"א לפורטם, ומי לנו גדול מבעל הלשם זיע"א שכתב (בספר הדע"ה ח"א בפתיחה) וז"ל: מצאתי את עצמי ראוי להודיע כאן בפרטות שכל הבקיאות המובא בספר זה וכן בכל הספרים שחנני הקב"ה, אל יעלה בלב המעיין שבחכמותי שאבתי כל הבקיאות הללו ... אך נודע הוא שנתרבה עתה ספרים הרבה בכל חלקי תורה המראים את כל בקיאות, הן בתנ"כ ובש"ס ובמדרשים ... וכן בספרי ראשונים ואחרונים, ובהם אני משתמש למצוא כל אבני חפץ מאבני שהם ואבני אקדה הצורך לענייני. אך להזכיר אותם בשמם בתוך הספר הוא דבר שאין מתקבל אל הלב, כי אינו הגון כלל להזכיר פסוק מתנ"כ בשם הקונקורדאנציא וכן מאמר חז"ל בשם הבית אהרן וכיוצא מספרי הבקיאים, אשר רבים הם וא"א לפורטם, אך מה גדול זכותם ורב טוב צפון להם מאל גמולות ה' אשר פעל ישלם עכ"ל. ודי בזה.

זכורים לטובה ולברכה הצדיקים והרבנים הגאונים שהדריכוני בעצה טובה ועודדוני בחיבור הספר, ובהם: כ"ק האדמו"ר מנדבורנה זצוק"ל, יבלחט"א מו"ר ראש ישיבת זוועהל

הגאון הגדול ר' מיכל זילבר שליט"א, הבקיא בכל חדרי תורה אשר כל רו לא אניס לה, הג"ר שרגא פייוול כהן שליט"א (בעמח"ס בדי השולחן) ובנו הרה"ג ר' בנימין שליט"א (בעמח"ס חלקת בנימין), הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, הגאון רמ"מ שפרן שליט"א, הג"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א, מו"ר הגה"צ רבי צבי מאיר זילברברג שליט"א שבמשך שנים חייק, עודד ודחף להוצאת חיבור זה לאור, בן דודי הרב ר' חנוך הכהן שליט"א, וידידי נפשי מנעורי הרבנים הגאונים שליט"א (לפי סדר הא"ב): הרב ישראל גואלמן, הרב אברהם נפתלי ויג, הרב אברהם משה זליג, הרב אלחנן פריץ, והרב צבי שרליון, יצו ה' את הברכה בכל מעשי ידיהם מתוך בריות גופא ונהורא מעליא ורבים יאותו לאורם.

מחזיקנא טיבותא להגרי"י אפרתי שליט"א, ראש ביהמ"ד להלכה בהתיישבות ונאמן ביתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל על עזרתו המתמדת בסבר פנים יפות ועל הסיוע הרב במסירת ובהבהרת דעת מרן בחלק מהפסקים ובענייני האיורים, לנכד מרן האהוב הרה"ג ר' אריה אלישיב שליט"א שתמיד קבלני במאור פנים בבואי אל הקודש פנימה. לתלמידי מרן המובהקים שליט"א, הגר"מ מורגנשטרן והגר"ז קוסובסקי, ולנכדו הרה"ג ר' שמואל ביאלי על עזרתם החשובה בליבון ובירור תשובותיו של מרן זצ"ל.

חיבור זה מבוסס גם על ניסיונם העשיר של גדולי המוהלים בדורנו שהם מעתיקי השמועה בסוגיא זו מדור דור עד לאאע"ה, והכרת הטוב מחייבת להזכיר בראשונה את המוהלים המומחים שסייעו בהשתלמות באומנות המילה, מלבד אאמו"ר זצ"ל: הר"ר יוסף הכהן הלפרין ז"ל, ויבלחט"א הרה"ג ר' יהודה גיאת שליט"א והרה"ג ר' יצחק לנג שליט"א (בעמח"ס הבט לברית), ובודאי ישנם עוד רבים שא"א לפורטם, ויהיו נא בעיניכם כאילו וכו', וכן אודה בזה לרבותי וחברי המוהלים המומחים שחילקו עמי את זמנם ונסיונם (ודלא כאותם שאינם נזכרים לשבח בגמ' יומא לח א), ובהם הרבנים (לפי סדר הא"ב): הרב יוסף דוד ויסברג, הגרמ"ב פירוטינסקי והרב ישראל (ברודי) שטרן זצ"ל, ויבלחט"א הרב ב"צ בלויגרונד, הרב אהרן גרינצוויג, הרב אברהם הכהן (בעמח"ס ברית אברהם הכהן), הרב חיים משה ויסברג, הרב שי עובד, הרב מנחם פליישמן, הרב דוד צבי קרמר (בעמח"ס מסורת הברית) והרב מרדכי ששון שליט"א, יזכו כולם לברכה ולס"ד במלאכתם - מלאכת הקודש.

חובה נעימה היא לי להודות לאלפי ההורים בארץ ובחו"ל שבמשך כשלושים שנה נתנו בי אמונם ומינו אותי כשליח למול את בניהם, וב"ה אני זוכה כבר למול את בני בניהם - הדור השני, יה"ר שיזכו תמיד לראות בשמחתם מתוך בריאות ונחת דקדושה.

הוקרה והערכה מיוחדת לחברי הועדה הממשלתית לבריתות שמטעמה ובשליחותה אני משמש כמפקח על המוהלים, ובפרט ליושבים בראשה הגר"י שרעבי שליט"א וד"ר א. י. שוסהיים הי"ו והמזכיר הנמרץ הרב משה מורסיאנו שליט"א, שעושים באמונה במלאכת הקודש ועומדים איתן כחומה בצורה כנגד מרשיעי הברית מבית ומחוץ, ברך ה' חילם ופועל ידם תרצה!

אביע תודה וברכה לכל אשר נאותו לעבור על הספר, להאיר ולהעיר, לבקר לייעץ ולעודד בכל שלבי עריכתו ולכל אשר סייעו במלאכה, ובכללם הרבנים והמוהלים שליט"א: הרה"ג ר' דוד שלמה גלבר, הרה"ג ר' נחום דיאמנט, הרה"ג ר' חיים מילר, הרה"ג ר' יהושע רמון והרה"ג ר' שמעון שרייבר. ברכה מיוחדת לדי"נ הג"ר שמעון ב"צ שיינין שליט"א אשר הפליא עצה והגדיל תושיה בהערותיו המחכימות, להגר"י טולדנו שליט"א על הדרכתו במנהגי בני ספרד ועדות המערב, להגרש"י מחפוד שליט"א והגר"מ שרעבי שליט"א על הדרכתם במנהגי בני תימן, להרה"ג ר' ראובן דנגור שליט"א והרה"ח ר' חיים אהרן אייזנברג שליט"א על עזרתם בעריכת כוונות המילה עפ"י האריז"ל, להרה"ג ר' דוד צבי שאול שליט"א מחשובי הלומדים בישיבת מיר על הערותיו החשובות ולהג"ר משה אהרן שליט"א על הגהתו המדוקדקת, זכרה להם א' לטובה להתברך בכל מיילי דמיטב.

יישר כח מיוחד להגאון הגדול רבי שלמה מילר שליט"א (ראש הכולל בטורונטו) שעבר על הספר והערותיו החשובות שולבו בו. להרה"ג ר' אריה זילברשטיין שליט"א (רב דחסדי גור בב"ב) שעבר על האיורים ואישר את הדפסתם, להני תרי גיסי, צנתרי דדהבא, הרבנים הגאונים שליט"א ר' אהרן אויערבאך ור' יצחק טרגר מחברי סדרת הספרים החשובה 'הליכות שלמה' על שנהגו בי טובת עין ופתחו בפני את אוצרות זקנם - גאון ישראל מרן הגרש"א זצ"ל, ועל הדרכתם במנהגי חצרות החסידות.

אפיריון נמטיה למוהלים המומחים שהשקיעו זמן זמנים טובא לתקנני בעצה טובה ובפרט באיורי המילה: הג"ר מיכאל שרעבי שליט"א והג"ר חיים רובין שליט"א, יזכו כולם לנחת והרחבה עד בלי די ולאיו"ט.

תודה מקרב לב למשפחת אחותנו היקרה שעומדת לימיננו בכל עת, והוקרה והערכה מיוחדת לאחי וראש המוהל המומחה הר"ר אלעזר שליט"א שהשקיע זמן ועמל בספר ובאיוריו, ובעזרת"ה השכיל בכשרון רב לייעץ ולהדריך כמיטב נסיונו, יזכו הם וב"ב לנחת וקדושה, בכל אשר יפנו יצליחו, ואך טוב וחסד ירדפום כל ימיהם.

ברכת יישר כח מיוחדת למומחים שעברו על החומר הרפואי וסייעו בעדכוננו: פרופ' יעקב בניאל הי"ו (ראש המערך האורולוגי בביה"ח בילינסון), ד"ר סודי נמיר הי"ו, פרופ' צ. (מרצה בכיר בביה"ס לרפואה שע"י ביה"ח הדסה עין כרם, שביקש להישאר בעילום שמו). לפרופ' אברהם שטיינברג הי"ו על שיתוף הפעולה (מכתביו נדפסו להלן בפרק יג) ולפרופ' ב. לפשיץ הי"ו, יעמדו כולם על הברכה ויזכו להיות שליחים נאמנים ומצליחים במעשי ידיהם.

כאן מקום אתי לקבוע ברכה כפולה ומכופלת מקירות הלב לחתני כבני הרב מיכאל טאובה הי"ו שהיה לי לעזר רב בבירור וליבון הדברים, על הארותיו המחכימות, ועל העמל והזמן הרב שהשקיע בספר, לבני בכורי ר' יהושע הי"ו על עזרתו התמידית ברוח טובה ובנפש חפצה, לבני הר"ר יהודה שמואל הי"ו על הערותיו הלמדניות והעמוקות, לבני הר"ר משה הי"ו על ההפקה, העריכה והמפתחות שנעשו בכשרון רב ובטעם טוב, אלמלי מרצו הרב,

מסירותו והשקעתו העצומה - הספר לא היה רואה אור, להכ"ב הר"ר חיים יוסף דוד ולבני היקר הבה"ח אלעזר נ"י, ישאו כולם וב"ב ברכה מרובה מאת ה' ויזכו לנחת דקדושה מתוך שפע טובה וברכה ברו"ג ובכל אשר יפנו יזכו לס"ד והצלחה רבה, ואך טוב וחסד ירדפום כל הימים בזה ובכא.

ואחרון חביב - "שלי ושלכם שלה הוא", זכות ושמחה היא לי להכיר טובה מעומק הלב לנוות ביתי מנב"ת שתחי' על העידוד והתמיכה במשך כל השנים, ועל שנמלה על עצמה את עול הבית במסירות רבה כדי שאוכל לשקוד על התורה ללא הפרעות, ובפרט על ההקרבה הרבה והנשיאה בעול במשך כתיבת הספר, גלוי וידוע כי רק הודות לעמלה ובזכותה הגענו עד הלום. יזכנו ה"ת לראות את כל בנינו וחתנינו, בני ביתם וצאצאינו גדלים על מבועי התורה והיראה, כולם יראי ה' ולומדי תורתו לשמה לאיו"ט, ולא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו וזרע זרענו עד עולם.

ויהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל. ושנוכה תמיד "לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם", ועי"ז תתקיים בנו הבטחתו: "ומל' ה' אלוקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיידך" (דברים ל' ו). וכפירוש הרמב"ן שם וז"ל: זהו שאמרו (שבת קד א) הבא לטהר מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך ... לימות המשיח תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל. והיא המילה הנזכרת כאן. כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה. וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות ולא היה לו ברצונו דבר והפכו ... וזהו מה שאמר הכתוב בירמיה (לא ל - לב), הנה ימים באים נאם ה' וזכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה ... וזהו בטול יצר הרע ועשות הלב בטבעו מעשהו הראוי עכ"ל. וכבר כתב בעוללות אפרים (הו"ד בשו"ת רע"א קמא סי' מב) וז"ל: מילה חיצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת לב, כשימול ערלת לבבו אז יהי חדרי לבו פתוחים להבין ולהשכיל ... א"כ מילה מבוא למילת הלב להבין ולהשכיל בתורה ומצות עכ"ל.

ונחתום בתפילה הנאמרת בסעודת הברית: "ושוב שנית לקדשה, ואל תוסיף לגרשה. והעלה אור שמושה ונסו הצללים ... בגלל אבות תושיע בנים ותביא גאולה לבני בניהם", ובמהרה נחזה בקיום הברכה "הרחמן הוא ישלח לנו משיחו הולך תמים, בזכות חתן למולות דמים, לבשר בשורות טובות ונחומים, לעם אחד מפוזר ומפורד בין העמים".

בהודאה על שעבר ובצקקה על העתיד,

שלמה בלאאמו"ר שמעון בן ציון זצ"ל שוחט

עיה"ק ירושת"ו

זעילוי נשמת

עטרת תפארת ישראל, יחיד הדור ופלאו
תל תלפיות, נזר ההלכה ועמוד ההוראה
אביר הרועים, ריש"א דגלותא
אביהם ורבן של ישראל
גאון הגאונים וקודש הקדשים

מרחן הגאון רבי **יוסף שלום אלישיב** זצוקלה"ה

קרוב למאה שנים נטהר ונתקדש בתורה כחד משרפי מעלה
מופת הדור בעמלו העילאי בתוה"ק בשקדנות נוראה
בקיא בכל חדרי תורה אשר כל רז לא אניס ליה
נשא את משא העם כעמוד האש לפני המחנה

עם הבאת הספר לדפוס הגעתנו השמועה הנוראה על כי חשך המאור הגדול
וניטל כבוד מבית חיינו בהעלות מעמנו אדונינו ורבנו ומאיר דרכנו, אשר זכיתי
לקרבתו המיוחדת וקבע לי זמנים מיוחדים וממושכים, בהם קבלתי ממנו מאות
תשובות וסברות מחודשות, ורוב בנינו ויסודותיו של ספר זה הושתתו על
פסקיו והדרכותיו

עלה בסערה השמימה
ביום כ"ח בתמוז ה'תשע"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

אם דומה הרב למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו (חגיגה טו ב)
אם תבקש ללמוד תורה מפיהו ראה אם דומה הוא במעשיו למלאך (מדרש "א בח"א שם)

לעלוי נשמת

אדוננו מורנו ורבנו הקדוש והטהור
משרידי דור דעה ומשיירי כנסת הגדולה

שר התורה והיראה, צדיק יסוד עולם
ראש ישיבת תורה אור

הגאון האדיר מרן רבי **חיים פינחס שיינברג** זצוק"ל

בעמ"ח הספרים החשובים
טבעת החושן, מילואי אבן, אגרא דשמעתתא, משמרת חיים ועו"ס

מסכת חיים מפוארת של עמל בתוה"ק לשמה
בהתמדה עצומה ובקדושה וטהרה
הרביץ תורה לאלפים מתוך אהבה ומסירות
איש האשכולות שזכה לדברים הרבה
יחיד בדורו בשלימות וגדלות נדירים
בידיעת התורה והסברתה, בהוראה, במוסר
ביר"ש טהורה ובמידות טובות למופת
העמידני בקרן אורה, היה לי כאב אוהב וקירבני ממש כבנו
כבדני למוול על ברכיו רבים מצאצאיו וצאצאי תלמידיו

עלה ונתעלה לשמי רום
ביום ז"ך באדר תשע"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

זעילוי נשמת

אדוננו מורנו ורבנו, צדיק יסוד עולם
משרידי דור דעה נקיי הדעת ועתירי המעש

גאון המוסר והמידות

מרח המשגיח דישיבת תורה אור

מרן רבי **אברהם יעקב (זיידל) אפשטיין** זצוק"ל

בעמח"ס מאמרי שלמה ו'הערות'

תלמיד הגרש"ש שקאפ זצוק"ל והגר"ש הרבני זצ"ל הי"ד

מזקני בעלי המוסר האמתיים מהדורות שעברו
הרביץ דעת ומוסר לאלפים מתוך אהבה ונעימות
גידל דורות של ת"ח ברי דעת ובני תורה אמתיים
כל חייו שוים לטובה בהתעלות מתמדת כבן ישיבה
עבודתו בקדושה וטהרה ובהצנעה מופלגת
כל כולו היה הטבה וחסד לזולתו

מיום בואו לארה"ק זכיתי לקרבתו כבן אצל אביו
ונהינתי ממנו עצה ותושיה בכל תחומי החיים
עודדני רבות להתעלות בעמל התורה ולחדש ד"ת ולכותבם

שמח תמיד לראותני עוסק במצות מילה
ותדיר כבדני למול את צאצאיו וצאצאי תלמידיו

נתבקש לישיבה של מעלה

ביום א"ך אלול תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

זעילוי נשמת

צדיק יסוד עולם
פאר הדור והדרו
עמוד התורה והיראה
כ"ק אדוננו מורנו ורבנו הקדוש והטהור

מוהר"ר **יעקב ישכר בער** זצוקללה"ה **מנדבורנה**

בן כ"ק אדמו"ר הקוה"ט רבי חיים מרדכי זצוקללה"ה

אביהם ואוהבם של ישראל, תל תלפיות לאלפים
עמודא דצלותהון דישראל, פועל ישועות בקרב הארץ
חכימא דיהודאי, כתר המידות, רבים השיב מעון

נתבקש בישיבה של מעלה
ביומא דהילולא של משה רעיא מהימנא
יום ה לסדר קודש הוא לה:
זי אדר ה'תשע"ב

בחודש אדר ההדר נעדר
והושחרו פנינו כאהלי קדר
נאבל מחולנו ואורנו קדר
כי לוקח לעילום בקודש נאדר
תנצב"ה

הונצח ע"י משפחת הרה"ח ר' ד. ג. שליט"א
בני ברק

מתוך ברכת כ"ק האדמו"ר מנדבורנה זצוק"ל

"הספר הנכבד העולה על מזבח הדפוס, וכשמו כן הוא "מילה שלמה", כי תוכו רצוף בענייני מצוות הכנסת ילדי ישראל בבריתו של אאע"ה ... והנה זכה מכובדנו הדגול מוהל מומחה ה"ג המו"מ בתורה וביראת ה' טהורה, כש"ת מוהר"ר שלמה שוחט שליט"א, לבאר פרטי המצוה באר היטב בהלכה ובמקורות את כל פרטיה ודקדוקיה לקיימה בכל ההידור ובשלימות אשר הרבה גופי תורה תלויים בה, ואמינא לפעלא טבא איישר חיליה, כי דבר גדול עושה בישראל אשר רבים צריכים להם ויהיו להם למשיב נפש, כי כבר אתמחי גברא ואתמחי קמיעא מזה זמן זמנים טובא ויצא טבעו בעולם כמומחה. ואליכס אישים אקרא, משכו וקחו לכם ספר מעולה ומועיל לכל, להניח להיות ברכה אל בתיכם, אשר סגולותיה ידועים לעסוק במצוה חשובה זו אשר רבים מישראל מסרו נפשם ממש לקיימה בצוק העתים, וזכות המסייעים בידי הרב המחבר שיוכל להפיץ מעיינותיו ולשבת באהלה של התורה בנחת ובשלווה, יתברכו הם וצאצאיהם לקיים כל מצוות התורה בשמחה בראון הבורא, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאויט"א, אכ"ר".

יעקב ישכר בער בהר"צ זצ"ל

זעילוי נשמות

קברניט ומורה דרך, עטרת תפארת בית ישראל
שר התורה וגאון ההלכה, האדם הגדול בענקים
עטרת ראשנו ונור תפארתנו
צדיק יסוד עולם
הקדוש הטהור החסיד והעניו

כ"ק מרן אדמו"ר

רבי **אלעזר אבוהצירא** זצוקלה"ה

כל ימיו בהנהגה פלאית ובמסירות נפש
שנים רבות היה שרוי בתעניות רצופות ובתעניות דיבור

מסר נפשו למען הכלל והפרט
החיה יתומים והרגין לב אלמנות
חיזק חולים ושימח נדכאים וקשי רוח

עלה בסערה השמימה
בליל זך בתמוז תשע"א

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת הורינו היקרים
Dedicated In honor of our beloved parents

אבי מורי
רב ביה"כ "בני יהודה" בברוקלין ניו יורק

מוהר"ד **חיים זאב** כ"ר נחום זצ"ל

תלמיד להגר"ב לייבאוויץ מקאמניץ
וישיבת מיר בשאנטי

מ' שנה הרביץ תורה בישיבת יצחק אלהן
למד בהתמדה יומם ולילה
נלב"ע בשם טוב
בשנת פ"ב לחייו
כ"ח מנחם אב תש"נ

אימי מורתי היקרה בנשים

מרת **ח' איטא מאשא**

בת הר"ר אלימלך ע"ה הי"ד

(אחות מרת עטא עקא לויין ע"ה
אשר בחייהם ובמותם לא נפרדו)

פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה
קנתה שם טוב במידת החסד ואהבת הבריות

ניצלה מהנאצים ימ"ש

נשאה יסוריה באומץ לב ודומיה

נלב"ע בשם טוב

י"ט תשרי תשמ"ו

הונצחה ע"י בתם

מרת **תמימה מרים פרומה דורצ'ין**

אדה"ב

"איהו בן העוה"ב עוותן ושפל ברך
שייף עייל ונפיק גרים באורייתא תדירא
ולא מחזיק טיבותא לנפשיה"
אבי מורי הגאון והצדיק

הרב רבי **ישעיה בהר"ר מנשה לויין זצ"ל**
מחכמי ישיבת "שער השמים"

עמל בתורה ובעבודת ה' יומם ולילה כל ימיו
בקדושה וטהרה

מתוך מסירות נפש נפלאה ובשמחה
בשקידתו העצומה ובתפלתו הזכה היה למופת
מופלא באהבתו לתורה ללא מצרים
ביראתו התמימה במידותיו בטוב ליבו והארת פניו
מאס בהבלי העולם הזה ועסק בצדקה וגמ"ח בהפלגה
קיבל כל אדם כסבר פנים יפות

ברח מן הכבוד ונהג בענוה ובצניעות רבה
בכל ליבו אהב את ה' ואת ארד"ק והמקדש
נלב"ע מתוך שמחתה של תורה תשע"א

אימי מורתי הצנועה והחסודה

מרת **עטרה** בת הר"ר אלימלך ע"ה הי"ד

אשת חיל עמרת בעלה

מופלגת ביר"ש טהורה כמדות טובות
ובאהבתה לתורה

דבקה באמונת ה' למרות עינים וסבל בל יתואר
כמחנות ההשמדה

והקדישה את חייה להחזקת התורה וקיום

מצוותיה באהבה

נלב"ע בשם טוב

כח תשרי תשס"ח

הונצחה ע"י בנם

הר"ר **גדעון לויין ומשפחתו הי"ו**

ברוקלין ניו י.

מ"כ בהר הזיתים עד יקיצו וירגנו שוכני עפר

תהא האדרת תורת הברית
עילוי לנשמתם המהורה

זכרון עולם בהיכל ה'

לכבוד ולעילוי נשמת

איש מופת מורם מעם, תלמיד חכם מופלג ומרביץ תורה

הרה"ח ר' יהושע השיל רייזמן ז"ל

אוד מוצל מאש משרידי דור דעה ומחבר ספרים בהלכה במחשבה ובחסידות

אשר כל חייו מייג ושילב תורה עם דרך ארץ

ועשה מלאכתו ארעי ותורתו קבע בהתעמקות ובריתחא דאורייתא

נלב"ע בעשרה בטבת תשס"ט

האשה החשובה עדינת הנפש ואצילת הרוח

מרת הלינה שיינדל רייזמן ע"ה

אשת חיל עטרת בעלה רודפת צדקה וחסד

נלב"ע ערב שבת ה' מנחם אב תשנ"ז

איש דגול מרבכה ואציל נפש, אוהב ספר ויודע ספר,

ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

הרה"ח ר' אהרן יעקב קורנווסר ז"ל

רב פעלים לתורה ולצדקה, אוהב חסד ומרבה להיטיב

נלב"ע ז' תמוז תשס"ב

אשר היו כולם הורים ומורים, מלמדים ויועצים, ודמותם מלווה אותנו תמיד

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח על ידי

צבי רייזמן

איש עסקים ומחבר ספרי רץ כצבי (ח' חלקים)

ובני משפחתו, לוס אנג'לס

מבוא השערים

פרק א
מבוא

מילה
ששומרת

פרק א מבוא

ה. מצות המילה.....

- א. ייחודיותה של מצות מילה ○ ב. "גדולה מילה" - חשיבות המצוה ומעלותיה המיוחדות ○
- ג. סגולותיה והשפעותיה

יב. איבר המילה.....

- הקדמה לאיורי המילה ○ הגיד; ד. הגיד - מבנה כללי ○ ה. מצב הקישוי ○ העטרה; ו. צורתה
- ז. החוט הסובב ○ ח. החריץ ○ עורות הגיד; ט. עורות הגיד והערלה והפריעה - תיאור כללי
- י. תכונות עור הגיד והערלה ○ יא. תכונות עור הפריעה ○ יב. "ערלה" - ביאור הלשון ○ אופנים
- מיוחדים של הגיד; יג. נולד מהול ○ יד. חצי מהול ○ טו. היפוספדיאס ○ טז. אפיספדיה ○ ז. קורדי

ג. מושגי יסוד הלכתיים.....

- העטרה; יח. העטרה - הגדרתה ההלכתית ○ הערלה; יט. שיעור הערלה ההלכתי ○ כ. הגדרת הערלה עפ"י מצבה בלידה ○ כא. הגדרת שיעור הערלה ביחס למצב הגיד ○ המילה; כב. "מילה" - ביאור הלשון ○ כג. "מעשה המילה" - צורתו לכתחילה ○ כד. "מעשה המילה" - הגדרתו ההלכתית ○ כה. אופנים שונים של "מעשה המילה" ○ דם הברית; כו. חיובו ○ הפריעה; כז. המקורות למצות הפריעה ○ כח. הסוגיה בש"ס ○ כט. ביאור הלשון "פריעה" ○ ל. מל ולא פרע ○ לא. "חיתוך ופריעה כאחד" ○ הציצין; לב. ציצין המעכבין את המילה ○ לג. ציצין המעכבין את הפריעה ○ לד. ציצין שאין מעכבין את המילה ○ לה. ציצין שאין מעכבין את הפריעה ○ תיקון המילה; לו. תיקון המילה מהתורה ○ לז. תיקון המילה מדרבנן (מראית העין) ○ לח. ספקות בכשרות המילה ○ לט. "מוהל מומחה" ○ מ. רוב מצויין אצל מילה מומחין